

UTTALELSE TIL BEGJÆRING OM MIDLERTIDIG FORFØYNING

TIL

SOGN OG FJORDANE TINGRETT

Sak nr. 25-133969TVI-TSOF/TFOR

Oslo, 25. september 2025

Ansvarlig advokat:
Thomas S. Farhang

Saksøker nr. 1:	Norges Naturvernforbund Mariboës gate 8 0183 Oslo
Prosessfullmektig:	Advokat Asle Bjelland CMS Kluge Advokatfirma AS Bryggegate 6 Postboks 1548 Vika 0117 Oslo
Saksøker nr. 2:	Natur og Ungdom Torggata 34 0183 Oslo
Prosessfullmektig:	Advokat Amund Noss CMS Kluge Advokatfirma AS Bryggegate 6 Postboks 1548 Vika 0117 Oslo
Saksøkt:	Engebø Rutil and Garnet AS v/ styrets leder Finn Ivar Marum Postboks 1, 6806 Naustdal
Prosessfullmektig:	Advokat Thomas S. Farhang Kvale Advokatfirma DA Postboks 1752 Vika 0122 Oslo
Rettslig medhjelper:	Advokat Marie Agerup Kildahl S.a.
Saken gjelder:	Begjæring om midlertidig forføyning

* * *

Innhold

1	INNLEDNING	3
2	ERGS ANFØRSLER.....	3
2.1	Vilkår for å få medhold i begjæringen	3
2.2	Hovedkravet er ikke sannsynliggjort.....	3
2.3	Det foreligger ingen sikringsgrunn.....	5
2.4	Åpenbart misforhold.....	6
3	KORT OM ENGEBØFOREKOMSTEN.....	6
4	NORDIC MININGS SØKNADER ETTER FORURENSINGSLOVEN OG MINERALLOVEN OG FORVALTNINGENS SAKSBEHANDLING	7
4.1	Overordnet om det rettslige rammeverket for offentlige tillatelser til gruvedrift	7
4.2	Forslag til reguleringsplan og søknad om utslippstillatelse – tidsperioden 2007-2008...8	
5	VURDERINGER OG VEDTAK KNYTTET TIL REGULERINGSPLANEN	8
5.1	Kommunen vedtar reguleringsplanen - 2011	8
5.2	Innsigelser mot reguleringsplanen.....	9
5.3	Kommunal- og moderniseringsdepartementet godkjenner reguleringsplanen 17. april 2015	10
6	VURDERINGER OG VEDTAK KNYTTET TIL UTSLIPPSTILLATELSEN I PERIODEN 2009 - 2021	11
6.1	Forvaltningens behandling av søknad om utslippstillatelse 2009-2014.....	11
6.2	Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015.....	11
6.3	Klima- og miljødepartementets vedtak om utslippstillatelse 5. juni 2015	12
6.4	Kongelig resolusjon 19. februar 2016 om utslippstillatelse.....	13
6.5	Natur og Ungdoms begjæring om omgjøring.....	14
6.6	Endringer i utslippstillatelsen og ny klage som ikke tas til følge	14
7	KORT OM BEHANDLINGEN AV SØKNAD OM DRIFTSKONSESJON.....	14
8	MILJØORGANISASJONENS SØKSMÅL MOT STATEN 14. NOVEMBER 2022	15
9	AVFALLSPLAN OG MILJØDIREKTORATETS VEDTAK 23. JUNI 2023 OM REVIDERT UTSLIPPSTILLATELSE	15
9.1	Nordic Minings søknad om avfallshåndteringsplan	15
9.2	Miljødirektoratets vedtak 23. juni 2023 om revidert utslippstillatelse – gjeldende utslippstillatelse.....	15
10	NORDIC MININGS PROSJEKTUTVIKLING, IGANGSETTELSE OG VIDERE PLANER	16
10.1	Milliardinvestering i tidsperioden 1990 til 2022	16
10.2	Bygging av industrianlegget	17
10.3	Ferdigstillelse og oppstart drift.....	18
11	KORT OM TINGRETTENS DOM, ANKEN OG EFTA-DOMSTOLENS RÅDGIVENDE UTTALELSE.....	18
11.1	Oslo tingretts dom 10. januar 2024 og Miljøorganisasjonenes anke.....	18
11.2	EFTA-domstolens rådgivende uttalelse.....	19
12	KONGELIG RESOLUSJON 23. MAI 2025 MED SUPPLERENDE BEGRUNNELSE TIL UTSLIPPSTILLATELSEN	19
13	BORGARTING LAGMANNSRETTS DOM 12. AUGUST 2025 OG STATENS ANKE.....	20
14	NÆRMERE OM HENSYNET TIL FORSYNINGSSIKKERHET	20
15	NÆRMERE OM DE KONKRETE OG FAKTISKE MILJØMESSIGE KONSEKVENSER AV SJØDEPONIET	23
15.1	Om adgangen til og behovet for bruk av sjødeponi	23
15.2	Relevante miljømessige konsekvenser for rettens vurdering.....	24
15.3	Om Førdefjorden og etableringen av sjødeponiet ved Engebø	25
15.4	Omfanget av påvirkningen på bunnfaunaen (kvantitativ vurdering)	26
15.5	Hvordan miljøet påvirkes (kvalitativ vurdering).....	27
16	SAKENS RETTSLIGE SIDE	27

16.1	Overordnet.....	27
16.2	Ikke sannsynliggjort hovedkrav: ERG har rett til å deponere restmineraler i Førdefjorden.....	28
16.3	Det er ikke sannsynliggjort en sikringsgrunn	33
16.4	Midlertidig forføyning vil være uforholdsmessig	36
17	BEVIS	37
18	SAKSKOSTNADER.....	38
19	PÅSTAND	40

1 INNLEDNING

Norges Naturvernforbund og Natur og Ungdom ("Miljøorganisasjonene") tok ut begjæring om midlertidig forføyning mot Engebø Rutile and Garnet AS ("ERG") 26. august 2025. I planmøtet 2. september fikk ERG frist til uttalelse innen 25. september 2025.

Begjæringens fremstilling av sakens faktiske side er både mangelfull og misvisende. ERG vil supplere og korrigere fremstillingen i punkt 3-15.

Ingen av vilkårene for midlertidig forføyning er oppfylt. Miljøorganisasjonene har verken sannsynliggjort et hovedkrav eller sikringsgrunn. Under enhver omstendighet vil en forføyning i dette tilfellet uansett være uforholdsmessig. Dette redegjøres det for i punkt 16.

Bevisene som skal føres behandles i punkt 17. Spørsmålet om sakskostnader kommenteres i punkt 18, og påstand nedlegges i punkt 19.

ERG vil først presentere dets påstandsgrunnlag og sakens vurderingstema i punkt 2.

2 ERGS ANFØRSLER

2.1 Vilkår for å få medhold i begjæringen

For at begjæringen skal tas til følge må Miljøorganisasjonene sannsynliggjøre et hovedkrav, jf. tvisteloven § 34-2 første ledd. Videre må Miljøorganisasjonene sannsynliggjøre en sikringsgrunn, jf. tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b og § 34-2 første ledd. I tillegg må forføyningen passere proporsjonalitetstesten i tvisteloven § 34-1 andre ledd. Alle vilkårene må være oppfylt for at begjæringen kan gis medhold.

ERG vil påvise at ingen av vilkårene er oppfylt. Nedenfor presenteres ERGs anførsler punktvis. I tilknytning til hvert punkt vil det opplyses om temaet tidligere er behandlet av forvaltningen eller av domstolen i den verserende saken mellom Miljøorganisasjonene og staten, hvor ERG ikke er part ("Ankesaken"). Betydningen av Ankesaken vil ellers omtales der det er naturlig. Som denne gjennomgangen vil vise kan ikke forføyningssaken gjennomgå en slik summarisk behandling, som Miljøorganisasjonene fortsetter å forfekte også etter rettens beslutning av 10. september 2025, senest i prosesskriv av 12. september 2025.

2.2 Hovedkravet er ikke sannsynliggjort

Miljøorganisasjonenes påståtte hovedkrav er at ERG ikke har rett til å deponere restmineraler i Førdefjorden, og at den pågående deponeringen umiddelbart må stanses. Påstanden hviler på at ERG ikke kan utlede rettigheter fra den någjeldende tillatelsen, fordi deponeringen er *ulovlig* etter Borgarting lagmannsretts ikke-rettskraftige dom av 12. august 2025 i Ankesaken.

ERGs anførsler knyttet til hovedkravet kan sammenfattes slik:

2.2.1 ERGs deponering er lovlig

ERG har tillatelse til å deponere restmineraler i Førdefjorden ("Tillatelsen"). Tillatelsen er sist gitt i juni 2023. Tillatelsen opphører ikke selv for det tilfellet at Borgarting lagmannsretts dom i Ankesaken skulle bli rettskraftig. Virkningen av at Miljøorganisasjonene eventuelt vinner frem i Ankesaken, er at forvaltningen må vurdere om Tillatelsen skal trekkes tilbake. Først dersom staten rettmessig trekker tilbake Tillatelsen, og ERG ikke innretter seg etter et slikt fremtidig vedtak fra staten, vil det kunne hevdes at ERGs deponering er ulovlig.

Følgelig eksisterer ikke det grunnleggende premisset for at begjæringen skal kunne tenkes å nå frem. Forføyningen kan ikke stoppe en lovlig deponering. Dette er tilstrekkelig for å slå fast at begjæringen ikke kan tas til følge.

Skulle retten innlate seg på en vurdering av hva som er det sannsynlige utfallet ved en videre forvaltningsmessig behandling av Tillatelsens lovlighet, er det ikke sannsynlig at Tillatelsen trekkes tilbake. Dette utdypes i punktene 2.2.2 – 2.2.5.

2.2.2 Virkningen av ERGs deponering er lokal og endrer ikke den økologiske tilstanden til vannforekomsten Ytre Førdefjorden

Miljøorganisasjonene har ikke angrepet statens skjønnsutøvelse etter forurensingsloven § 11. Derimot hviler begjæringen på at staten ikke har påvist at samfunnsnyttene av ERGs virksomhet er større enn tapet av miljøkvaliteten, jf. vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b, jf. vanddirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c.

ERGs prinsipale standpunkt er at vannforskriften § 12 ikke kommer til anvendelse. Miljøvirkningen av ERGs deponering er lokal og avgrenset til en liten del av bunnarealet til Ytre Førdefjorden. Deponeringen innebærer ikke at den økologiske tilstanden til Ytre Førdefjorden som sådan forringes. Det er derfor ikke nødvendig for staten å begrunne Tillatelsen med vilkårene som fremgår av vannforskriften § 12.

Spørsmålet om vannforskriften § 12 overhode kommer til anvendelse er ikke inngående vurdert av forvaltningen, trolig fordi forvaltningen uansett har ansett at interesseavveilingen etter vannforskriften § 12 er oppfylt. Ved en eventuell fornyet vurdering av Tillatelsen vil også dette spørsmålet måtte behandles av forvaltningen. ERG vil da påvise at vannforskriften § 12 ikke kommer til anvendelse for ERGs virksomhet.

Dette spørsmålet har ikke vært et tema i Ankesaken og Borgarting lagmannsretts ikke-rettskraftige dom gir ingen veiledning for Sogn og Fjordane tingretts vurdering.

2.2.3 Samfunnsnyttene overstiger uansett tapet av miljøkvalitet

Dersom Sogn og Fjordane tingrett finner at anførsleene i punkt 2.2.1 og 2.2.2 ikke kan føre frem, må retten prøve statens avveiling av de miljømessige konsekvensene av tiltaket holdt opp mot de samfunnsmessige fordelene. Sogn og Fjordane tingrett er naturligvis ikke bundet av den ikke-rettskraftige dommen i Ankesaken, men retten må foreta en selvstendig vurdering basert på bevisene i denne forføyningssaken.

Tillatelsen hviler på at hensynet til verdiskaping, sysselsetting, fordelingsvirkninger og tilgang til mineraler i Norge og Europa, overstiger tapet av miljøkvalitet. Avveilingen er foretatt på ny av Kongen i statsråd den 23. mai 2025, og regjeringens standpunkt er utførlig begrunnet. Senest i pressemelding av 15. september 2025 og statens anke til Høyesterett samme dag, fastholder staten den avveilingen som kommer til uttrykk i den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025.

De avveilinger som er foretatt av regjeringen er politiske og faglige. Følgelig skal domstolen utvise tilbørlig tilbakeholdenhet ved overprøvingen av regjeringens vurderinger og avveininger av lovlige hensyn.

Dersom vannforskriften kommer til anvendelse, overstiger samfunnsnyttene av ERGs virksomhet uansett det avgrensede tapet av miljøkvalitet, slik at det foreligger "overriding public interest", jf. vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b, jf. vanddirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c.

2.2.4 ERGs innrettelse er til hinder for tilbaketrekking av Tillatelsen

ERG søkte om utslippstillatelse i 2008 og fikk Tillatelsen første gang i 2015. Tillatelsen ble stadfestet av Kongen i statsråd i 2016. ERGs investeringer i tillit til de tillatelsene som er gitt har akselerert etter 2015. Det er i alt investert over fire milliarder kroner i prosjektet. Virksomheten er i full gang og 125 mennesker har sitt daglig virke på Engebø. Videre er kundene avhengige av ERGs leveranser. Uansett utfall av Ankesaken, som ble igangsatt av Miljøorganisasjonene syv år etter at den opprinnelige utslippstillatelsen ble gitt, er ERGs innrettelse til hinder for en tilbaketrekking av Tillatelsen.

Borgarting lagmannsrett la i Ankesaken feilaktig til grunn at ERGs innrettelse var uten betydning for spørsmålet om tillatelsenes gyldighet.

Det understrekes at ugyldighetsgrunner ikke er ensbetydende med ugyldighetsvirkninger, som er et sentralt tema ved prøvingen av hovedkravet i denne forføyningssaken. Mulige ugyldighetsvirkninger overfor ERG er ikke vurdert av Borgarting lagmannsrett. ERGs innrettelse er til hinder for de ugyldighetsvirkningene Miljøorganisasjonene forfekter.

2.2.5 Staten vil uansett reparere eventuelle ugyldighetsgrunner

Regjeringen har fastholdt at ERG vil beholde Tillatelsen, selv etter EFTA-domstolens rådgivende uttalelse og selv etter Borgarting lagmannsretts dom i Ankesaken. Eventuelle merknader domstolen måtte ha i Ankesaken som gjelder dokumentasjon for forsyningssikkerhet mv. vil uansett repareres i et eventuelt nytt vedtak.

2.3 Det foreligger ingen sikringsgrunn

Anførselene i punkt 2.2.1-2.2.5 over, er også relevante for rettens vurdering av om det foreligger en sikringsgrunn. Det er ikke sannsynlig at utfallet av en eventuell videre forvaltningsbehandling vil innebære at Tillatelsen (eller øvrige tillatelser) trekkes tilbake. Virksomheten er ikke i strid med forurensningslovens bestemmelser, ei heller utgjør den et pågående traktatbrudd. Et eventuelt lovbrudd eller traktatbrudd vil uansett ikke i seg selv utgjøre en sikringsgrunn. Statens påståtte manglende etterlevelse av direktivet kan heller ikke gjøres gjeldende som en sikringsgrunn overfor ERG, som en privat part.

Det er ingen vesentlige skader eller ulemper om ERG fortsetter virksomheten inntil Ankesaken er avgjort og/eller til forvaltningen har behandlet saken på ny. ERG vil påvise dette ved å belyse de faktiske miljømessige konsekvensene av deponeringen. De miljømessige virkningene av deponeringen vil belyses med de samme bevisene som tilbys for prøving av påstandsgrunnlaget i punkt 2.2, med den forskjell at tidsperspektivet flyttes fra gruvens levetid til de neste 6 til 12 månedene, som er anslått tid til at Ankesaken er ferdig behandlet av domstolene og forvaltningen.

Spørsmålet om hva som utgjør de miljømessige konsekvensene av deponeringen i et tidsperspektiv på 6-12 måneder har ikke vært et tema tidligere, verken for domstolen eller forvaltningen. Ankesaken gir derfor ingen veiledning for Sogn og Fjordane tingretts vurdering av om det foreligger sikringsgrunn i forføyningssaken. Den tidligere behandlingen i forvaltningen gir heller ikke direkte veiledning, utover at man kan konstatere at de avgrensede konsekvenser av deponiet som forvaltningen har lagt til grunn, naturligvis er enda mer avgrensede i tidsperspektivet i denne saken.

2.4 Åpenbart misforhold

Skaden en forføyning vil påføre ERG er så alvorlig at det i denne saken vil stå i et åpenbart misforhold til interessen Miljøorganisasjonene har i at forføyning blir besluttet mens Ankesaken og forvaltningssaken løper. Det er under ingen omstendigheter grunnlag for å ta begjæringen til følge, jf. tvisteloven § 34-1 annet ledd.

Konsekvensene av driftsstans var ikke tema i Ankesaken og Sogn og Fjordane tingrett vil ikke kunne hente noe inspirasjon i Ankesaken for vurderingen.

3 KORT OM ENGEBØFOREKOMSTEN

Engerbøfjellet ligger på nordsiden av Førdefjorden i Naustdal i Sunnfjord kommune. Fjellet går bratt fra havbunnen i Førdefjorden til 335 meters høyde over vannoverflaten. Fjellet inneholder store mengder med eklogittmalm, som inneholder metallet titan. Malmen, herunder metallet titan og alle dets bestanddeler utover titan, tilhører staten, jf. mineralloven § 7 og HR-2024-550-A (som gjelder utvinningsrettighetene til Engerbøforekomsten).

Staten har i århundrer lagt til rette for og oppfordret private utvinnere til å lete etter og kartlegge statens mineralressurser, og utvinne disse der det er grunnlag for det. Engerbøforekomsten er en slik statlig eid ressurs, som er kartlagt av private utvinnere. I moderne tid startet DuPont/Conoco kartleggingen av Engerbøforekomsten i nært samarbeid med Norges Geologiske Undersøkelse. De siste 19 årene er dette gjort i regi av Nordic Mining ASA ("Nordic Mining"), ERGs morselskap. I det følgende vil fellesbetegnelsen "Nordic Mining" brukes med mindre det er grunn til å skille mellom selskapene. Så sent som 2013, vel 20 år inn i DuPont/Conoco og Nordic Minings arbeid med Engerbøforekomsten, ble prosjektet fremhevet av regjeringen som en viktig ressurs i arbeidet med regjeringens mineralstrategi, se nærmere punkt 14 nedenfor.

Titan, som inngår i Engerbømalmen, finnes ikke i ren form i naturen. Titan vil i naturen søke å binde seg kjemisk til andre stoffer. På Engerbø er geologien slik at titanen har bundet seg til oksygen og dannet mineralet rutil. Rutilen er blitt sammenpresset med andre mineraler, slik som granat, og dannet bergarten eklogitt.

Mineralet rutil er det mest høyverdige titanråstoffet i naturen. Det brukes til å fremstille titandioksid og til metallproduksjon. Titandioksid brukes til pigment, elektronikk mv. Titanmetall brukes i forsvarsindustrien, flyindustrien, til proteser mv. Titan er et særlig hardt metall, men samtidig lett med en egenvekt som er langt under andre metaller, jf. mineralloven § 7. Det er kombinasjonen av titanens styrke, lave egenvekt og korrosjonsbestandighet som gjør det særlig egnet til nevnte bruksområder.

Engerbøforekomsten representerer en av de største kjente konsentrasjonene av rutil i fast fjell i verden. Det finnes ingen kilder til titanråstoff i Europa, sett bort fra Norge og Ukraina. Tilgangen på rutil i verden er sterkt fallende. Det er bakgrunnen for den intensiverte kartleggingen av Engerbøforekomsten fra 1990-tallet frem til den industrielle utvinningen av malmen, som ERG startet i 2024 (se punkt 10 under).

I arbeidet med Engerbøforekomsten er det avdekket at malmen har andre ressurser enn titan og rutil, som etterspørres i verdensmarkedet. Et slikt produkt er granat, som har hatt en voldsom økt etterspørsel de siste årene. Granat er et mer miljøvennlig mineral for sandblåsing og vannstråleskjæring. Ved sandblåsing brukes granat som slipemiddel til å behandle overflater av materialer. Vannstråleskjæring brukes til bearbeiding av materialer og vannstrålen tilføres granat for å skjære igjennom og forme materialer, f.eks. legeringer av rustfritt stål og titan i flyindustrien mv. Engerbøforekomsten betjener i dag den verdensledende granatleverandøren Barton Groups behov for granat. Barton Group er et amerikansk selskap med virksomhet i USA og i Europa og granatproduktene brukes til vannstråleskjæring i flyindustrien, forsvarsindustrien, bilindustrien,

petrokjemiindustrien og verftsindustrien. Granatleveransene fra Engebø til Barton Group kan ikke på mellomlang sikt erstattes med leveranser fra andre kilder.

Det skjer løpende en utvikling av utnyttelsen av malmressurser. I dag utnyttes omtrent 15% av malmen ved produksjon av rutil og granat på Engebø. I årene fremover forventes det at stadig større andeler av malmen vil kunne utnyttes til kommersielle produkter, bl.a. med mindre avgangsmasser som resultat.

De restmineralene av malmen som ikke kan selges, og som per i dag utgjør ca. 85% av malmen, vil måtte deponeres på et trygt sted. Siden 2007 har Nordic Mining hatt ulike prosesser opp mot forvaltningen for å undersøke egnede steder og måter for å deponere restmineralene. Det har videre vært en omfattende søknadsprosess knyttet til tillatelsene gruvevirksomheten krever.

4 NORDIC MININGS SØKNADER ETTER FORURENSINGSLOVEN OG MINERALLOVEN OG FORVALTNINGENS SAKSBEHANDLING

4.1 Overordnet om det rettslige rammeverket for offentlige tillatelser til gruvedrift

For å kunne realisere et gruveprosjekt som Engebø-prosjektet kreves det tillatelser etter minst tre forskjellige lovverk. Det må foreligge en reguleringsplan etter plan- og bygningsloven kap. 12 (med tilhørende konsekvensutredninger), utslippstillatelse etter forurensningsloven § 11 og driftskonsesjon etter mineralloven § 43.

I denne forføyningssaken er det kun Tillatelsen etter forurensningsloven § 11 som er angrepet. Etter forurensningsloven § 11 kan forurensningsmyndighetene gi tillatelse til virksomhet som kan medføre forurensning. Bestemmelsens femte ledd gir anvisning på en bred skjønnsmessig vurdering av om tillatelse skal gis, og eventuelt på hvilke vilkår. I vurderingen skal "de forurensningsmessige ulemper ved tiltaket sammenholdt med de fordeler og ulemper som tiltaket for øvrig vil medføre" vektlegges, jf. forurensningsloven § 11 femte ledd. Lovens § 1 angir at forurensningsmessige hensyn skal tillegges stor vekt i vurderingen, og § 2 gir retningslinjer for skjønnsutøvelsen. I tillegg skal kravene til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldloven §§ 8-10, føre-var-prinsippet, en økosystemtilnærming og samlet belastning vektlegges. Forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4-5 skal også trekkes inn i vurderingen.

I denne saken er det ikke et tema om Tillatelsen er i strid med ovennevnte bestemmelser. Miljøorganisasjonenes ugyldighetsinnsigelse knytter seg utelukkende til forvaltningens anvendelse av et EØS-direktiv som er implementert i norsk rett ved forskrift. Nærmere bestemt anvendelsen av vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b, jf. vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c, som stiller krav om at det må foreligge "overriding public interest" ved tiltak som forringer tilstanden i en vannforekomst. Etter bestemmelsen skal det foretas en interesseavveining av tapt miljøkvalitet holdt opp mot de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket. Forvaltningen har lagt til grunn at den fysiske endringen av bunnforholdene som følge av deponeringen medfører at tilstanden i vannforekomsten forringes fra god til dårlig. Som vi kommer tilbake til i punkt 15 og 16.2.3, bestrider ERG at vannforekomstens tilstand forringes.

I det følgende vil det redegjøres nærmere for forvaltningens behandling av reguleringsplanen og ERGs søknader om utslippstillatelse og driftskonsesjon. Forvaltningens vurderinger av hvilke samfunnsmessige hensyn som gjør seg gjeldende, og de miljømessige konsekvensene deponeringen har for fjorden, er relevant for rettens vurdering av om det er sannsynliggjort hovedkrav og sikringsgrunn. Ettersom forvaltningen har behandlet saken i over 18 år, er det tale om en omfattende mengde dokumentasjon. I det følgende gis det ingen uttømmende oversikt over forvaltningens behandling, ei heller vil all dokumentasjon fremlegges. ERG vil fremlegge et utvalg som belyser forvaltningshistorikken i saken, og de grundige vurderingene som ligger til grunn for undersøkelsen av de miljømessige konsekvensene mv.

4.2 Forslag til reguleringsplan og søknad om utslippstillatelse – tidsperioden 2007-2008

Nordic Mining startet forberedelsene for utarbeidelse av en konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven i 2007. Det ble gjort omfattende arbeid knyttet til forslag til reguleringsplan og konsekvensutredning for prosjektet. Nordic Mining innga forslag til planprogram til Naustdal kommune samme år. Underskuddet på råstoff til pigmentproduksjon i Europa ble fremhevet i forslaget punkt 1.6.2 om bakgrunnen for prosjektet. Naustdal kommune vurderte forslaget som egnet og la det ut på offentlig høring.

Bilag 1: Forslag til planprogram 25. oktober 2007

Bilag 2: Naustdal kommunestyrets vedtak om planprogram 15. november 2007

Året etter søkte Nordic Mining om utslippstillatelse:

Bilag 3: Søknad om utslippstillatelse 8. august 2008

Søknaden gjaldt uttak og videre prosessering av eklogittmalm, samt etablering av sjødeponi for restmineraler i Førdefjorden innenfor et avgrenset område. Avgangsmassene ble estimert til 9,5 millioner tonn per år eller lik ca. 5 millioner m³ pr år. Det ble videre antatt at det ville være behov for å deponere 250 millioner tonn i løpet av gruvens estimerte levetid på minst 39 år. Området som ble søkt avsatt som deponiområde var på 4,4 km², hvilket utgjør ca. 15 % av vannforekomstens – Ytre Førdefjorden - totale areal.

I søknaden opplyste Nordic Mining om at dets kontakter både var rettet mot pigmentindustrien og titanmetallprodusenter, samtidig som det ble opplyst om muligheten for å produsere granat.

Det ble sendt en oppdatert søknad 10. juni 2009.

Bilag 4: Søknad om utslippstillatelse 10. juni 2009

Søknaden om utslippstillatelse og reguleringsplanen var parallelt til behandling hos forvaltningen. Saksbehandling av utslippstillatelsen ble satt i bero i påvente av kommunens behandling av reguleringsplansaken. I det følgende redegjøres det for forvaltningens behandling av reguleringsplanen og søknad om utslippstillatelse.

5 VURDERINGER OG VEDTAK KNYTTET TIL REGULERINGSPLANEN

5.1 Kommunen vedtar reguleringsplanen - 2011

Naustdal kommunestyre fattet vedtak om reguleringsplan for Engebø 11. og 12. mai 2011:

Bilag 5: Vedtak og saksfremlegg for Naustdal kommunestyre 11. mai 2011

Bilag 6: Vedtatt reguleringsplankart 11. mai 2011

Bilag 7: Naustdal og Askvoll kommunestyres vedtak 12. mai 2011

Fra kommunens ståsted kunne Engebø-prosjektet være starten på en fremtidsrettet og bærekraftig industriutvikling i regionen, med positiv innvirkning på lokalmiljøet. Kommunen vektla hensynet til økonomi og sysselsetting. Forsyningshensynet ble også fremhevet. Det vises til kommunestyrets vedtak 12. mai 2011 (bilag 7) på s. 12-13, hvor det i punkt 1.1 om "begrunnelse for tiltaket" fremgår at:

"Europa har stort underskudd på råstoff til pigmentproduksjon og vil ha behov for rutilkonsentrat til høyverdige pigmentanvendelser. Rutil vil i forhold til ilmenitt ha miljø- og kvalitetsfordeler, og en langsiktig rutilinndekning vil kunne danne basis for stabile råstoff-forsyninger til flere europeiske produksjonsenheter, og til en eventuell utvidelse av disse.

Markedet for titanmetall er inne i en langsiktig solid vekst og industrielle aktører i Europa og USA vil være beredt til å inngå langsiktig inndekningsavtaler for metall. Denne langsiktige sikringen forventes å forplante seg bakover i kjeden til høyverdige rutilforekomster"

I reguleringsplanen ble det satt av et areal på ca. 4,4 km² i Førdefjorden til deponiområde.

5.2 Innsigelser mot reguleringsplanen

Fiskeridirektoratet region vest reiste innsigelser til delen av reguleringsplanen som gjaldt deponering av restmineraler i Førdefjorden. Innsigelsen var begrunnet med at sjødeponiet kunne få store miljømessige konsekvenser, bl.a. for det biologiske mangfoldet i fjorden, og at risikoen for partikkelspredning og effekten på viktige fiskebestander ikke var tilstrekkelig utredet.

Bilag 8: Oversendelse av innsigelsessak til Miljødepartementet 23. juni 2011

Nærings- og handelsdepartementet anbefalte at reguleringsplanen skulle godkjennes i brev 2. april 2012.

Bilag 9: Nærings- og handelsdepartementets tilrådning 2. april 2012

I begrunnelsen pekte Nærings- og handelsdepartementet på at tiltaket, etter innspill fra fagfolk, ville ha begrensede miljømessige konsekvenser og ikke forringe fiskeriinteresser. På s. 2 vektlegges hensynet til titanråstoff i Europa, og at Engebø-forekomsten ville:

"bidra til å sikre tilgangen på pigmentråstoff i det Europeiske markedet, hvor rutil og titanråstoffer i dag i stor grad blir importert fra land utenfor kontinentet. Engebøforekomsten har et betydelig fortrinn sammenlignet med eksisterende produksjon av rutil ved at den inneholder svært lite radioaktive mineraler."

I 2013 mente Miljøverndepartementet at kunnskapsgrunnlaget ikke var tilstrekkelig til å godkjenne reguleringsplanen eller søknaden om utslippstillatelse. Nordic Mining, Naustdal og Askvoll kommune ble bedt om å innhente ytterligere kunnskap om angitte tema, hvor samtlige relaterte seg til sjødeponiet:

Bilag 10: Brev fra Miljødepartementet til Naustdal og Askvoll kommune, og Nordic Mining ASA 13. mars 2013

Regjeringen fremhevet forsyningshensynet i mineralstrategien for 2013, og fremholdt at en stabil tilgang på mineraler var en utfordring for europeisk industri. Engebø-prosjektet ble særskilt nevnt på s. 26.

Bilag 11: Regjeringens mineralstrategi for 2013

Høsten 2014 leverte Nordic Mining de etterspurte tilleggsutredningene til Klima- og Miljøverndepartementet (tidligere Miljøverndepartementet). I brev 9. oktober 2014 redegjorde Nordic Mining nærmere for prosjektets betydning for Norges konkurransekraft. Brevet ble sendt til flere departementer:

Bilag 12: Brev fra Nordic Mining 9. oktober 2014

Det fremgår bl.a. av brevet at produksjonen fra Engebø primært ventes solgt til industrielle kunder i Europa, og at Norge ved prosjektet kan "gi et viktig bidrag til å forsyne Europa og verden for øvrig med et strategisk viktig mineral", jf. brevet på s. 3.

Høsten 2014 forela Kommunal- og moderniseringsdepartementet (som overtok ansvar for plansaker) tilleggsutredningene for Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet å ba om deres tilrådning vedrørende innsigelsen fra Fiskeridirektoratet.

Direktoratet for mineralforvaltning ga sin uttalelse i innsigelsessaken 29. oktober 2014 og anbefalte at reguleringsplanen skulle vedtas.

Bilag 13: Høringssvar fra Direktoratet for mineralforvaltning 29. oktober 2014

Nærings- og fiskeridepartementet bekreftet langt på vei opplysningene gitt i Nordic Minings søknad, konsekvensutredningen og brev 9. oktober 2014, i sitt brev til Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Klima- og miljødepartementet datert 30. januar 2015. Tilrådommen var at innsigelsen ikke skulle tas til følge, men at det skulle stilles vilkår.

Bilag 14: Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet 30. januar 2015

Klima- og miljødepartementet ga sin vurdering og anbefaling innsigelsessaken 5. februar 2015:

Bilag 15: Brev fra Klima- og miljødepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet 5. februar 2015

I likhet med Nærings- og fiskeridepartementet var anbefalingen at innsigelsen ikke skulle tas til følge, men at det skulle følges opp med vilkår i en tillatelse.

5.3 Kommunal- og moderniseringsdepartementet godkjenner reguleringsplanen 17. april 2015

Innsigelsene fra Fiskeridirektoratet region vest ble ikke tatt til følge, og Kommunal- og moderniseringsdepartementet godkjente reguleringsplanen 17. april 2015.

Bilag 16: Kommunal- og moderniseringsdepartementets godkjenning av reguleringsplanen for Engebøfjellet 17. april 2015

Kommunal- og moderniseringsdepartementet la til grunn at Førdefjorden verken er unik med hensyn til økosystem eller arter. Etter Kommunal- og moderniseringsdepartementets syn var det lite sannsynlig at restmineralene ville ha direkte påvirkning på området utenfor deponiområdet. Virkningen i deponiområdet vurderes slik på s. 9:

"Sjølve deponiområdet går tapt som leveområde og som område for næringsomsetting mens deponeringen pågår, og en restitusjonsperiode som erfaring viser vil vare i 5-10 år. Når deponeringa er avslutta vil botnfaunaen truleg ha ei anna artssamansetting enn det som var tidlegare. Klima- og miljødepartementet meiner dette ikkje vil ha kritisk betydning for dei fleste vanlege artar og naturtypar sett i eit regionalt eller nasjonalt perspektiv."

I vedtaket trekkes det frem flere viktige forhold som også er relevante for om utslippstillatelse skal gis. Det gjelder blant annet den begrensede miljøpåvirkningen, hensynet til mineralressursene i området, reguleringsplanens mål om å legge til rette for uttak av eklogittmalm og produksjon av titanråstoff, rutilforekomstens internasjonale verdi, og regjeringens ønske om å støtte vekst i mineralnæringen. I tillegg ble lokal og regional støtte til prosjektet, samt kommunens ønske om verdiskaping og nye arbeidsplasser, tillagt vekt.

Når det gjaldt vurderingen av kravene opp mot vannforskriften viste Kommunal- og moderniseringsdepartementet til vurderingen i saken om utslippstillatelse som ble behandlet parallelt (se punkt 6 under).

I en pressemelding samme dag som reguleringsplanen ble godkjent, fremhevet Kommunal- og moderniseringsdepartementet at utvinning av viktige mineralforekomster var i tråd med regjeringens målsetning om å tilrettelegge for vekst i mineralnæringen:

Bilag 17: Kommunal- og moderniseringsdepartementets pressemelding 17. april 2015

6 VURDERINGER OG VEDTAK KNYTTET TIL UTSLIPPSTILLATELSEN I PERIODEN 2009 - 2021

6.1 Forvaltningens behandling av søknad om utslippstillatelse 2009-2014

Forvaltningen behandlet søknaden om utslippstillatelse parallelt med reguleringsplanen. I årene etter Nordic Mining innga oppdatert søknad om utslippstillatelse i 2009, ble det gjort et omfattende arbeid knyttet til utredning av de miljømessige konsekvensene av prosjektet. For å oppnå god samordning av saken som gjaldt innsigelsene til reguleringsplanen (punkt 5.2 over) og behandlingen av saken etter forurensningsloven ble kompetansen til å avgjøre saken overført fra Klima- og forurensningsdirektoratet og gitt til Miljøverndepartementet (senere Klima- og miljødepartementet).

Klima- og forurensningsdirektoratet ga sin vurdering og anbefaling både knyttet til søknaden om utslippstillatelse og i innsigelsessaken i brev 19. mars 2012. Sjødeponiet ble vurdert å medføre at vannforekomstens økologiske tilstand ble forringet fra god til dårlig på grunn av endringene i bunnforholdene i Ytre Førdefjorden. Etter direktoratets syn var imidlertid vilkårene for unntak etter vannforskriften § 12 oppfylt, forutsatt at det ble innhentet kunnskap knyttet til vurdering av kjemikaliebruk og risiko for partikkelspredning som bekreftet dets vurdering. Se vurderingen punkt 6.8.7 og konklusjonen på s. 58.

Bilag 18: Brev fra Klima- og forurensningsdirektoratet til Miljøverndepartementet 19. mars 2012

Klima- og miljødepartementet ba Miljødirektoratet om en oppdatert vurdering av forholdet til vannforskriften § 12, basert på de nye opplysningene som forelå høsten 2014, etter flere år med innhenting av tilleggsutredninger. Miljødirektoratet konkluderte med at de nye opplysningene ikke tilsa en endret konklusjon.

Bilag 19: Brev fra Miljødirektoratet til Klima- og miljødepartementet 13. november 2014

I 2014 ba Klima- og miljødepartementet om en helhetlig anbefaling fra Miljødirektoratet knyttet til spørsmålet om utslippstillatelse burde gis, og eventuelt på hvilke vilkår. Forutsetningen var at reguleringsplanen som fremdeles var til behandling ble godkjent (punkt 5 over).

Bilag 20: Brev fra Klima- og miljødepartementet til Miljødirektoratet 15. desember 2014

6.2 Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015

Miljødirektoratet ga sin anbefaling til Klima- og miljødepartementet 13. februar 2015 (begjæringen bilag 7). Anbefalingen inneholder en grundig vurdering av de miljømessige konsekvensene av tiltaket.

Miljødirektoratet la til grunn at den største miljømessige konsekvensen ved tiltaket ville være arealbeslaget for sjødeponi og deponering av restmineraler (avgangsmasser). Sjødeponiet var på dette tidspunktet beregnet til å omfatte et areal på ca. 3 km², mens arealet avsatt som deponiområde i reguleringsplanen var på 4,4 km². Søknaden om utslippstillatelse omfattet som nevnt deponering av 250 millioner tonn restmineraler i gruvens totale levetid.

Miljødirektoratet fremhevet at ikke hele deponiområdet vil være påvirket samtidig, og det ved rekolonisering (som maksimalt ville ta 10 år) vil etableres et nytt bunnsamfunn "som antas å være annerledes, men sannsynligvis like rikt, som det som var der tidligere", jf. s. 47.

Om forholdet til vannforskriften, fremgår det av anbefalingen på s. 5 at:

"Vår vurdering er at vannforskriften ikke er til hinder for at det gis tillatelse til det omsøkte tiltaket etter forurensningsloven. Den økologiske tilstanden i vannforekomsten vil forringes fra god til dårlig tilstand som følge av de fysiske endringene av bunnforholdene. Det er derfor nødvendig med unntak etter vannforskriften § 12 for å tillate deponeringen. Vi mener vilkårene for unntak er oppfylt. Vår vurdering er at det ikke er andre påvirkninger fra tiltaket som vil føre til at den økologiske tilstanden forringes. Den kjemiske tilstanden vil heller ikke forringes."

Dette gjentas på s. 64, hvor Miljødirektoratet legger til grunn at vannforekomsten i Ytre Førdefjorden "vil forringes fra god økologisk tilstand til dårlig tilstand," utelukkende grunnet "de fysiske endringene i bunnforholdene", og at:

"Det er kvalitetselementet bunnfauna som er mest sensitiv for påvirkningen (deponering av avgangsmasser) og som dermed skal legges til grunn for tilstandsklassifisering."

Ved interesseavveiningen etter vannforskriften § 12 vektla Miljødirektoratet hensynet til sysselsetting, økonomiske hensyn og forsyningshensynet. Med de foreslåtte vilkårene var Miljødirektoratets vurdering at det var forsvarlig med tillatelse etter forurensningsloven § 11 (se anbefalingen særlig på s. 77-78).

6.3 Klima- og miljødepartementets vedtak om utslippstillatelse 5. juni 2015

Ved vedtak 5. juni 2015 (begjæringen bilag 8) konkluderte Klima- og miljødepartementet (da med navn Miljødepartementet) med at utslippstillatelse skulle gis etter forurensningsloven § 11. Vannforskriften er særskilt vurdert i vedtakets punkt 4.6.7. Ved samfunnsnyttevurderingen ble det vist til avveiningen etter forurensningsloven i vedtaket kapittel 7, og videre derfra til kapittel 6 og Miljødirektoratets anbefaling kapittel 4, hvor også forsyningshensynet trekkes frem.

Det fremgår av vedtaket på s. 10 at:

"Så lenge deponeringen pågår vil vesentlige deler av bunnfaunaen i deponiområdet begraves og eller forsvinne. Hele området som er avsatt til deponi vil ikke til enhver tid være påvirket, men påvirkningen på bunnfauna i deponiområdet vil være stor. Når deponeringen er over vil rekoloniseringen starte og det vil etableres et nytt bunnsamfunn som antas å være annerledes enn det som var der tidligere. Endrede dybdeforhold vil være vesentlige for artssammensetningen. Det er noe usikkert hvor raskt rekolonisering vil skje, men mesteparten av deponiområdet vil sannsynligvis være rekolonisert innen 10 år. Bunnfaunaen er et sammensatt system og kan bruke lang tid på å få tilbake sin funksjon. I tillegg kan en endret bunnfauna endre økosystemets funksjon. Deponiet vil dermed ha en betydelig effekt på bunnfaunaen i deponiområdet. Konsekvensene for livet i fjorden av at vesentlige deler av bunnfaunaen i deponiområdet legges død i deponeringsperioden må blant annet ses i lys av at deponiet når det avsluttes vil utgjøre ca. 10 % av samlet bunnareal og 40 % av sjøbunnarealet dypere enn 300 meter i vannforekomsten Førdefjorden Ytre. Det vises til kart i vedlegg 2 i Miljødirektoratets anbefaling." (vår utheving)

Som vi kommer tilbake til, bygget Klima- og miljødepartementets vurdering på et større deponiområde enn det som er aktuelt i dag. Det fremgår bl.a. på s. 13 om deponiets påvirkning på naturen at:

"Ved etablering av deponi vil det biologiske mangfoldet sannsynligvis endres vesentlig i selve deponiområdet. Hvor stor effekten vil være på økosystemet i fjorden for øvrig er mer usikkert, men det vurderes at det er liten sannsynlighet for alvorlige eller irreversible effekter for økosystemet i fjorden som helhet."

Videre la Klima- og miljødepartementet til grunn at de fysiske endringene i bunnforholdene ville forringe vannforekomstenes økologiske tilstand, se s. 19-20. Det fremgår av vedtaket på s. 22 at:

"Tilstanden i vannforekomsten Førdefjorden-ytre vil forringes fra god økologisk tilstand til dårlig tilstand som følge av de fysiske endringene i bunnforholdene. Vannforekomstens tilstand antas å bli svært dårlig så lenge deponeringen pågår og i lang tid deretter. Det er derfor nødvendig med unntak etter vannforskriftens § 12 for å tillate deponeringen. Departementet vurderer at vilkårene for unntak er oppfylt. Vi viser til at Miljødirektoratet mener det kun er den fysiske endringen som fører til at vannforekomsten forringes og at ingen andre påvirkninger fra tiltaket vil forringe den økologiske tilstanden."

Det vises også til s. 28, hvor det fremgår at:

"Departementets vurdering er at vannforskriften ikke er til hinder for at det gis tillatelse til det omsøkte tiltaket etter forurensningsloven. Den økologiske tilstanden i vannforekomsten vil forringes fra god til dårlig tilstand som følge av de fysiske endringene av bunnforholdene. Det er derfor nødvendig med unntak etter vannforskriften § 12 for å tillate deponeringen. Departementet mener vilkårene for unntak er oppfylt. Det anses at det ikke er andre påvirkninger fra tiltaket som vil føre til at den økologiske tilstanden forringes."

Etter en samlet vurdering basert på søknaden, konsekvensutredningen, tilleggsundersøkelser og oppdaterte opplysninger fra Nordic Mining om kjemikaliebruk, fant Klima- og miljødepartementet at unntakene etter vannforskriften § 12 var oppfylt. Klima- og miljødepartementet foretok en avveining av de miljømessige ulempene ved tiltaket og usikkerheten ved enkelte konsekvenser holdt opp mot fordelene ved virksomheten, og konkluderte med at tillatelse etter forurensningsloven § 11 skulle gis på nærmere fastsatte vilkår, jf. s. 28.

6.4 Kongelig resolusjon 19. februar 2016 om utslippstillatelse

Klima- og miljødepartementet s vedtak av 5. juni 2015 ble påklaget av bl.a. Miljøorganisasjonene. Klagen rettet seg først og fremst mot bruken av sjødeponi. Det ble gjort gjeldende at deponiet ville få konsekvenser for truede arter og at de miljømessige konsekvensene av tiltaket var mangelfullt utredet. Klagerne mente utslippstillatelsene måtte trekkes tilbake, eller at prosjektet måtte gjennomføres uten sjødeponi.

Bilag 21: Miljøorganisasjonenes klage på vedtak om utslippstillatelse 8. juni 2015

Miljødirektoratet vurderte de faktiske anførselene i klagen. Ved kongelig resolusjon 19. februar 2016 opprettholdt Kongen i statsråd vedtaket om utslippstillatelse (begjæringen bilag 3) med mindre endringer knyttet til vilkår om overvåking av utvandrende smolt.

Resolusjonen må vurderes i lys av førsteinstansens vedtak, Miljødirektoratets anbefaling, godkjenningen av reguleringsplanen og saksdokumentene fra utslipps- og reguleringssaken som ble behandlet parallelt. Ved vurderingen av vannforskriften vises det til Klima- og miljødepartementets vedtak punkt 4.6.7. Samfunnsnyttene ved tiltaket behandles i resolusjonen på s. 11 flg., hvor både hensynet til økonomi, sysselsetting og mineraltilgang vektlegges.

Vurderingen av forholdet til vannforskriften var i tråd med dagjeldende veiledning fra Klima- og miljødepartementet.

Bilag 22: Klima- og miljødepartementet veiledning til bruk av vannforskriften § 12, 23. februar 2015

Basert på den kongelige resolusjonen ble det gjort mindre justeringer i utslippstillatelsen, og kravene ble oppdatert:

Bilag 23: Oversendelse av endret tillatelse 29. september 2016

6.5 Natur og Ungdoms begjæring om omgjøring

Den 6. februar 2020 begjærte Natur og Ungdom omgjøring av vedtaket i kongelig resolusjon 19. februar 2016, med krav om at utslippstillatelsen skulle trekkes tilbake. Miljødirektoratet avslo begjæringen 26. juni 2020. Spørsmålet om samfunnsnytt og forholdet til vanndirektivet/vannforskriften var ikke et tema i klagesaken.

Bilag 24: Natur og Ungdoms begjæring om omgjøring 6. februar 2020

Bilag 25: Miljødirektoratets avslag på begjæring om omgjøring av vedtak 26. juni 2020

6.6 Endringer i utslippstillatelsen og ny klage som ikke tas til følge

Miljødirektoratet endret utslippstillatelsen i vedtak 18. januar 2021. Endringene knyttet seg hovedsakelig til endret kjemikaliebruk.

Bilag 26: Miljødirektoratets vedtak 18. januar 2021

Vedtaket ble påklaget bl.a. av Miljøorganisasjonene. Klagen gjaldt ikke bare vedtaket om endret tillatelse, men det opprinnelige vedtaket om utslippstillatelse.

Miljødirektoratet oversendte 7. juni 2021 klagen til Klima- og miljødepartementet.

Bilag 27: Klageoversendelse 7. juni 2021

Klima- og miljødepartementet tok ikke klagen til følge i vedtak 23. november 2021 (begjæringen bilag 4), og stadfestet den reviderte tillatelsen. For den delen av klagen som gjaldt omgjøring av det opprinnelige vedtaket viste departementet til Miljødirektoratets vurdering av 26. juni 2020 (bilag 25 over) som det sluttet seg til. Det bemerkes for øvrig at tiltaket ikke påvirker vannforekomstens kjemiske tilstand. Miljødirektoratet konkluderte med dette allerede i 2012, og standpunktet er opprettholdt i alle senere vurderinger. ERG arbeider for øvrig utrettelig med driftsforbedringer og bruken av kjemikalier er redusert med 99% sammenlignet med situasjonen i 2015 (bilag 76).

7 KORT OM BEHANDLINGEN AV SØKNAD OM DRIFTSKONSESJON

Nordic Mining søkte om driftskonsesjon etter mineralloven fra Direktoratet for mineralforvaltning 1. februar 2019. Direktoratet utstedte driftskonsesjon 17. juni 2020.

Bilag 28: Søknad om driftskonsesjon 1. februar 2019

Bilag 29: Vedlegg til søknad om driftskonsesjon

Bilag 30: Driftskonsesjon fra direktoratet for mineralforvaltning 17. juni 2020

I vedtaket fremhevet direktoratet tiltakets betydning for verdiskaping og næringsutvikling, og at det "er viktig å utvinne viktige mineraler som samfunnet har behov for", jf. vedtaket på s. 18. Når det gjaldt spørsmålet om oppfyllelse av vannforskriftens krav, viste direktoratet til at dette var grundig vurdert i utslippstillatelsen, og at det ikke var fremkommet nye opplysninger som tilsa en annen vurdering.

Vedtaket ble påklaget. Flere av klagenes gjaldt de miljømessige konsekvensene av tiltaket.

Nærings- og fiskeridepartementet opprettholdt tildelingen av driftskonsesjon ved vedtak 6. mai 2022 (begjæringen bilag 5). De miljømessige konsekvensene ved tiltaket ble vurdert i punkt 3.4.2 på s. 16 flg. Departementet vurderte risikoen for omfattende konsekvenser "ut over den som vil forekomme på det regulerte deponiområdet" som liten, jf. s. 23.

I pressemelding samme dag ble det fremhevet "at det grønne skiftet avhenger av tilgangen til mineraler, og at Norge bør vise vei og ha som ambisjon å utvikle verdens mest bærekraftige mineralnæring."

Bilag 31: Pressemelding 6. mai 2022 fra Nærings- og fiskeridepartementet

8 MILJØORGANISASJONENS SØKSMÅL MOT STATEN 14. NOVEMBER 2022

Miljøorganisasjonene tok ut søksmål mot staten 14. november 2022, med påstand om at kongelig resolusjon av 19. februar 2016, den reviderte tillatelsen ved Klima- og miljødepartementets vedtak av 23. november 2021 og Nærings- og fiskeridepartementets vedtak av 6. mai 2022 er ugyldige.

Bilag 32: Stevning fra Miljøorganisasjonene 14. november 2022

Søksmålet var svært bredt anlagt, og stevningen alene var på 70 sider. Av relevans i denne sammenheng er at søksmålet bl.a. gjaldt spørsmål om behovet for sjødeponi, de miljømessige konsekvensene av deponiet, samt spørsmål om manglende utredninger fra forvaltningens side, og om vedtakene bygger på feil faktum.

9 AVFALLSPLAN OG MILJØDIREKTORATETS VEDTAK 23. JUNI 2023 OM REVIDERT UTSLIPPSTILLATELSE

9.1 Nordic Minings søknad om avfallshåndteringsplan

I utslippstillatelsen ble det stilt krav om at det skulle foreligge en godkjent avfallshåndteringsplan før oppstart, se utslippstillatelsen av 5. juni 2015 på s. 24.

Nordic Mining søkte om avfallshåndteringsplan i 2022. Revidert avfallshåndteringsplan ble sendt 26. mars 2023. I avfallshåndteringsplanen er rutil og dets bruksområder beskrevet, og det vises til at ca. halvparten av rutilproduksjonen fra Engebø beregnes brukt til produksjon av titanmetall. Videre oppgis det at det er inngått avtaksavtaler for hele produksjonen av rutil med erfarne aktører i rutilmarkedet i Europa og Japan.

Bilag 33: Revidert avfallshåndteringsplan 26. mars 2023

I avfallshåndteringsplanen, vedlegg 2 på s. 49, vises det til at sjødeponiet har vært gjenstand for omfattende utredninger fra flere faginstanser som en del av konsekvensutredningen for prosjektet, og at:

"Konklusjonen frå utgreiingane er at den største påverknaden av sjødeponiet er at blautbotnsamfunnet innanfor det regulerte området begravast i deponimassane. Bunden av Førdeffjorden er eit sedimentasjonsmiljø kor mange millionar kubikk meter med silt og leirpartiklar er avsatt sidan siste istid"

I april 2023 ettersendte Nordic Mining tilleggsinformasjon for å synliggjøre ressursgrunnlaget i sin helhet og total forventet avgangsmengde:

Bilag 34: Tilleggsinformasjon 24. april 2023

9.2 Miljødirektoratets vedtak 23. juni 2023 om revidert utslippstillatelse – gjeldende utslippstillatelse

Den 23. juni 2023 godkjente Miljødirektoratet avfallshåndteringsplanen og endret samtidig utslippstillatelsen (begjæringen bilag 6). Total tillatt avgangsmengde til sjødeponi ble endret fra 250 millioner til 170 millioner tonn. Det fremkommer av vedtaket på s. 2 at:

"Som grunnlag for Klima- og miljødepartementets behandling av Nordic Rutil AS' søknad om tillatelse til forurensende virksomhet, forberedte Miljødirektoratet saken for departementet i brev 13. februar 2015. Dette var basert på et ressursgrunnlag på ca. 380 millioner tonn malm. Miljødirektoratet anbefalte departementet å gi tillatelse til den omsøkte virksomheten, inkludert tillatelse til sjødeponi for opptil 250 millioner tonn avgangsmasser. En vurdering av blant annet hensynet til verdiskaping, sysselsetting, fordelingsvirkninger og tilgang til mineraler i Norge og Europa veid opp mot de miljøhensyn som gjorde seg gjeldende i saken, tilsa etter vårt syn at det var grunnlag for å gi tillatelse etter forurensningsloven § 11 og at vilkårene for å tillate en forringelse av den berørte vannforekomsten var oppfylt, jf. for så vidt vannforskriften § 12 (2) bokstav b og vannrammedirektivets art. 4 nr. 7 om "væsentlige samfunnsinteresser"/"overriding public interest" som betingelse for å tillate slik forringelse. Dette standpunktet står ved lag, også etter den innsendte avfallshåndteringsplanens oppdaterte tall om estimert uttak (se punkt 4.1). Avveiningen av de motstående interesser som nevnt gjør imidlertid at vi finner grunn til å endre mengden tillatt avgangsmasse i sjødeponi som følge av informasjonen som fremkommer i avfallshåndteringsplanen." (vår utheving)

Dette er den siste og gjeldende utslippstillatelsen som ERG utleder sine rettigheter fra i dag. Som vist bygger tillatelsen på hensynet til verdiskaping, sysselsetting, fordelingsvirkninger og tilgang til mineraler i Norge og Europa, veid opp mot miljøulempene. Avveiningen av motstående interesser er også årsaken til endringen av tillatt avgangsmasse i sjødeponiet. Det ble ikke foretatt en fornyet vurdering av om vannforskriften kom til anvendelse.

Som gjennomgangen av forvaltningens behandling av saken illustrerer, er hensynet til mineraltilgang og Engebø-forekomstens internasjonale betydning gjennomgående vektlagt av forvaltningen ved behandlingen av de ulike søknadene fra ERG. Det fremgår også tydelig av den siste og gjeldende utslippstillatelsen av 23. juni 2023. Det bemerkes at dette vedtaket ikke ble påklaget, men Miljøorganisasjonene trakk vedtaket inn i søksmålet mot staten.

10 NORDIC MININGS PROSJEKTUTVIKLING, IGANGSETTELSE OG VIDERE PLANER

10.1 Milliardinvestering i tidsperioden 1990 til 2022

Da Nordic Mining overtok prosjektet fra DuPont/Conoco i 2006, hadde Dupont/Conoco hatt rettighetene til forekomsten siden 1990-tallet og fortatt en rekke investeringer bl.a. knyttet til prosjektarbeid, boreprøver mv.

Som vist har Nordic Mining siden 2007 hatt omfattende prosesser opp mot forvaltningen for å innhente nødvendige offentlige tillatelser for å starte drift. Industrimineralprosjekter i en størrelsesorden som dette krever omfattende undersøkelser, betydelig kompetanse og betydelige økonomiske investeringer, se også beskrivelsen i NOU 2022:8 Ny Minerallov punkt 3.6.5.1.

I tillegg til å være avhengig av offentlige tillatelser, som i seg selv krever betydelig finansiering for å innhente strenge dokumentasjonskrav, måtte ERG også ha tilgang til areal. I 2008/2009 skaffet ERG opsjonsavtale for tilgang til nødvendig areal gjennom kjøp av eiendommer for prosessanlegg med eksisterende dypvannskai mv., samt rett til planlagt virksomhet på østsiden av Engebøfjellet.

Spørsmålet om hvilke konsekvenser tiltaket har for miljøet, har stått sentralt ved forvaltningens behandling av saken. Mange temaer har vært utredet. Temaet som har fått mest oppmerksomhet er nettopp et egnet sted og måte for deponering av restmineraler etter knusingen av malmen. I dialog med miljømyndighetene, ble det fra et miljøperspektiv konkludert med at sjødeponi ville være den beste løsningen for deponering av restmineralene. Ingen andre deponeringsløsninger har latt seg forsvare. De miljømessige konsekvensene av prosjektet og sjødeponiet har blitt

grundig utredet i en årrekke, og det gikk nærmere syv år fra søknad om utslippstillatelse til tillatelsen forelå. Tilsvarende gikk det ca. åtte år fra forslag til reguleringsplan ble fremmet til reguleringsplanen ble endelig godkjent i 2015.

Da både utslippstillatelse og godkjent reguleringsplan forelå i 2015, intensiverte Nordic Mining arbeidet med utviklingen av prosjektet i tillit til at sjødeponiet var godkjent. Fastsetting av deponi var helt avgjørende for at Nordic Mining kunne gå videre med kartlegging av ressursen, undersøkelser knyttet til hvordan malmen kunne utvinnes, planleggingen av industrielt uttak av malmen, oppredning av malmen, design av et egnet industrianlegg og finansieringen av byggeprosjektet mv. Den videre utviklingen av prosjektet har da hatt som grunnpremiss at restmineraler i malmen - som selskapet ikke kan avsette - vil kunne deponeres i dypet. Deretter har selskapet brukt årevis og betydelige midler på prosjektering, boring, testoppredning, design av anlegg, erverv av grunn, finansiering, rekruttering mv. Dette arbeidet har pågått kontinuerlig siden 2006/2007, men akselererte i 2015/2016 etter at arealplaner og forurensningstillatelse med sjødeponiet, som grunnpilaren for den videre prosjekteringen, var gitt.

En idé om det omfattende arbeidet som ligger bak et gruveprosjekt får man av de studier som er gjort av Nordic Mining etter at utslippstillatelsen ble gitt:

Bilag 35: Pre-feasibility study 2017

Bilag 36: Definitive Feasibility study 2020

Bilag 37: Updated Feasibility Study 11. mai 2021

I studiene beskrives det arbeidet som er gjort og gjøres, herunder analyser av kjerneboringene til Dupont mv. som Nordic Mining overtok i 2006. I tillegg beskrives kjerneboringer som ERG har foretatt i 2016 og 2018, oppredningsforsøk på malmen som er gjort i undersøkelsesfasen, gruvdesign, industrianlegg for oppredning, gråbergsdeponi, sjødeponi, sluttprodukter, markedsutsikter osv. Samlet er det medgått ca. en milliard kroner på kartleggingen av Engebøforekomsten og planleggingen av prosjektet i årene frem til 2022. Dette beløpet er ikke inflasjonsjustert.

I perioden 2007 til september 2022 ble Engebø-prosjektet finansiert med egenkapital hentet i kapitalmarkedet av Nordic Mining, som ERGs børsnoterte eier. Det ble i perioden gjennomført ca. 25 emisjoner.

10.2 Bygging av industrianlegget

Nordic Mining arbeidet fra høsten 2020 med å skaffe en finansieringspakke på ca. tre milliarder for byggearbeider og utstyr. Dette er kostnader for selve byggingen av industrianlegget og må holdes adskilt fra prosjektering av industrianlegget og kartlegging av forekomsten, som beskrevet i punkt 10.1.

I januar 2022 sikret Nordic Mining den første delen av finanspakken i form av et konvertibelt lån på 132,5 MNOK. Midlene muliggjorde utøvelse av opsjoner med grunneiere om kjøp av eiendommer, og start av innledende byggearbeider på Engebø. Den lokale grunntreprenøren startet med infrastruktur og grunnarbeider i april 2022.

I perioden juni 2022 til oktober 2022, fikk Nordic Mining/ERG et senior sikret obligasjonslån på USD 100 millioner. Det ble samtidig inngått avtale om egenkapitaliseringsfinansiering med Iwatani Corporation i underkant av 200 MNOK, samt en betinget avtale om deltakelse i egenkapitalfinansieringen på USD 5 millioner, og hybridkapital finansiering på USD 50 millioner med Orion Resource Partners. Denne finansieringen, sammenholdt med egenkapital fra salg av Nordic Minings eierandel i gruveselskapet Keliber Oy på ca. 485 MNOK, sikret rundt 75 % av finansieringspakken.

Bilag 38: Bond terms datert 7. november 2022

Den siste delen av finansieringspakken var egenkapital i form av kontantemisjon i Nordic Mining som ble gjennomført i mars 2023 på til sammen 940 MNOK. Engebø-prosjektet var gjennom dette fullfinansiert frem til start av salg av produkter med en finansieringspakke på USD 277 millioner, tilsvarende ca. tre milliarder kroner.

Parallelt med finansieringspakken kom også endelige avtaksavtaler for rutil og granat på plass. ERG har inngått avtaler om salg av produsert rutil og granat for de første fem årene av produksjonen:

Bilag 39: Prospekt Nordic Mining 6. mars 2023

Avtalene er inngått med erfarne aktører i rutilmarkedet i Europa og Japan (se avfallshåndteringsplanen 26. mars 2023). Avtalen med det japanske selskapet Iwatani Corporation gjelder levering av rutil, hvor majoriteten av avtaket skal benyttes til produksjon av titanmetall. Titanmetallet skal omsettes til tre selskaper, hvorav ett er i Europa. Avtalen omfatter 60 % av ERGs rutilproduksjon, hvorav de resterende 40 % skal leveres til en aktør i EU som bruker rutil til pigmentproduksjon.

Ambisjonen til Nordic Mining på sikt er å etablere produksjon av titansvamp i Norge, det vil si videreforedling av titan for bruk til produksjon av titanmetall.

10.3 Ferdigstillelse og oppstart drift

Byggearbeider og installasjonen av utstyr begynte i april 2022 og var i hovedsak ferdigstilt i fjerde kvartal 2024. Prosessanlegget produserte mineralkonsentrat fra 23. desember 2024.

Bilag 40: Børsmelding fra Nordic Mining 23. desember 2024

Bilag 41: Børsmelding fra Nordic Mining 11. februar 2025

Bilag 42: Børsmelding fra Nordic Mining 11. mai 2025

ERG har siden ultimo desember 2024 vært i en såkalt "ramp-up" fase som innebærer at prosessanlegget på Engebø bygger seg opp mot full produksjon.

Gruven har vært i drift, produsert rutil og granatkonsentrat og deponert masser i sjødeponiet siden oktober 2024.

Gruven og oppredningsanlegget er i dag i drift og 125 mennesker er sysselsatt i gruvevirksomheten og i oppredningsanlegget. Syv stillinger knytter seg til miljøovervåking og miljørapportering. I tillegg til de sysselsatte vil virksomheten ha ringvirkninger for sysselsatte utenfor virksomheten.

11 KORT OM TINGRETTENS DOM, ANKEN OG EFTA-DOMSTOLENS RÅDGIVENDE UTTALELSE

11.1 Oslo tingretts dom 10. januar 2024 og Miljøorganisasjonenes anke

Saken mellom Miljøorganisasjonen og staten ble behandlet i Oslo tingrett over 10 fulle rettsdager. Ingen av Miljøorganisasjonenes anførsler om ugyldighet førte frem. Oslo tingrett avsa dom 10. januar 2024, hvor staten ble frifunnet. Dommen er på 96 sider og usedvanlig grundig, inkludert ved vurderingene av de miljømessige konsekvenser av tiltaket. Tingretten foretok en inngående vurdering av prosjektets miljømessige sider, som også er aktuelt i denne saken, hvilket vi vil komme tilbake til.

Bilag 43: Oslo tingretts dom 10. januar 2024

Miljøorganisasjonene anket dommen. I anken opprettholdt Miljøorganisasjonene kun anførselen om at tillatelsene er i strid med vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c, som er gjennomført

gjennom vannforskriften § 12 annet ledd bokstav b. De miljømessige innsigelsene ble derfor ikke forfulgt for lagmannsretten.

11.2 EFTA-domstolens rådgivende uttalelse

Lagmannsretten ba EFTA-domstolen om en rådgivende uttalelse i saken. I EFTA-domstolens dom 5. mars 2025 (begjæringen bilag 2) gis det veiledning for hvordan vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c skal tolkes, og særlig tolkningen av begrepet "overriding public interest". EFTA-domstolens avgjørelse pekte på at både sysselsettingshensyn, hensynet til økonomi og forsyningshensynet lovlig kan vektlegges. EFTA-domstolen tok ikke stilling til om vanndirektivet kommer til anvendelse eller hvorvidt det foreligger "overriding public interest" i denne saken.

12 KONGELIG RESOLUSJON 23. MAI 2025 MED SUPPLERENDE BEGRUNNELSE TIL UTSLIPPSTILLATELSEN

Som følge av EFTA-domstolens rådgivende uttalelse, tok Kongen i statsråd stilling til om vedtakene 19. februar 2016, 23. november 2021 og 23. juni 2023 skulle omgjøres. I kongelig resolusjon 23. mai 2025 (begjæringen bilag 11) ble dette besvart benektende. I resolusjonen foretok regjeringen en ny realitetsvurdering, og resolusjonen utdyper og supplerer begrunnelsen i de omstridte vedtakene.

Det fremgår av resolusjonen at det anses viktig at "det ikke er tvil om hva som er departementets syn på gyldigheten av tillatelsene og virksomhetens forhold til vanndirektivet, blant annet ut fra hensynet til forutsigbarhet for tiltakshaver." Regjeringen sluttet seg til dette. Det ble ikke funnet tvilsomt at virksomheten, "på det tidspunktet tillatelsen ble gitt, tilfredsstilte kravet til «overriding public interest» i vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c)."

I resolusjonen fremheves det at Engebø-prosjektet, i tillegg til at det er viktig for sysselsetting lokalt i regionen, også spiller en viktig rolle "for å sikre tilgang til titanmineralet rutil". Hensynet til sysselsetting (se s. 5-6) og mineraltilgang hver for seg – og i alle tilfeller begge hensyn samlet, oppfylte etter departementets syn kravet til "overriding public interest" da tillatelsen ble gitt. Regjeringen understreket også at:

"Den etterfølgende utviklingen, i den lange tiden etter at tillatelsen ble gitt, gjør behovet for mineraltilgang enda tydeligere."

Som vi kommer tilbake til i punkt 14 foretok departementet en omfattende vurdering av hensynet til forsyningssikkerhet. Etter departementets syn var det ingen nye opplysninger/utvikling om miljøkonsekvenser eller andre forhold av betydning for den fornyede vurderingen. Skadevirkningene av tillatelsen i gruvens totale levetid oppsummeres slik på s. 11:

"Det er i hovedsak det direkte berørte deponiområdet som blir negativt påvirket. Dette utgjør en begrenset del av vannforekomsten og fjorden for øvrig, og det er ikke forventet at omkringliggende områder vil bli påvirket av betydning."

Dette samsvarer med forvaltningens tidligere vurderinger, senest ved Tillatelsen av 23. juni 2023. Som vi kommer tilbake til, har den eventuelle og relevante skaden i forføyningssaken en langt kortere tidshorisont enn det som er lagt til grunn over av Kongen i statsråd, og som knytter seg til gruvens levetid.

Den ovennevnte beskrivelsen av miljøeffekter gjenfinnes for øvrig ikke i begjæringen om midlertidig forføyning. Tvert imot gjentar Miljøorganisasjonene de samme miljøargumentene som de forgieves har gjort gjeldende overfor forvaltningen i en årrekke, og ved domstolsbehandlingen. De samme bevisene tilbys i denne saken for å understøtte sikringsgrunnen og idéen om omfattende og varige skader, med mindre Sogn og Fjordane tingrett i hui og hast stopper virksomheten ved en summarisk behandling av begjæringen.

13 BORGARTING LAGMANNSRETTS DOM 12. AUGUST 2025 OG STATENS ANKE

Borgarting lagmannsrett avsa dom 12. august 2025, hvor samtlige vedtak ble funnet ugyldige. I hovedtrekk kom lagmannsretten frem til at økonomiske hensyn og hensynet til sysselsetting ikke kunne kumuleres med hensynet til forsyningssikkerhet i interesseavveiningen etter vannforskriften § 12. Videre mente lagmannsretten at hensynet til forsyningssikkerhet ikke var tilstrekkelig dokumentert, og lagmannsretten etterlyste "underlagsdokumentasjon". Etter lagmannsrettens syn kunne heller ikke den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 supplere begrunnelsen i tidligere vedtak. Dette er en forvaltningsrettslig nyvinning fra lagmannsretten, som ikke har støtte i gjeldende rett.

Dommen ble påanket av staten i sin helhet 15. september 2025:

Bilag 44: Anke til Høyesterett 15. september 2025

I pressemeldingen samme dag fremhevet regjeringen at miljøkonsekvensene ved bruk av sjødeponi er grundig utredet, samt Engebøforekomstens internasjonale betydning, og at:

"I lys av dagens sikkerhetspolitiske situasjon er Engebø et spesielt viktig prosjekt. Utvinning fra Engebø-fjellet vil bidra til at Norge og hele EØS-området sikres en stabil og trygg leveranse av titanråstoff i lang tid"

Bilag 45: Pressemelding, Staten anker Engebø-dommen, 15. september 2025

Det forventes at det vil komme en endelig avklaring av Ankesaken de nærmeste 6-12 måneder. Enten ved rettskraftig dom, eller ved at forvaltningen på ny vurderer omgjøring og treffer enda et vedtak.

14 NÆRMERE OM HENSYNET TIL FORSYNINGSSIKKERHET

Gjennomgangen over viser at forsyningshensynet gjennomgående har blitt fremhevet i forvaltningens vurderinger av reguleringsplanen, utslippstillatelsen og driftskonsesjonen. Slik det er redegjort for i punkt 9.2 bygger den gjeldende utslippstillatelsen av 23. juni 2023 på en avveining av hensynet til tilgang til mineraler i Norge og Europa veid opp mot miljøulempene. Begrunnelsen er supplert i kongelig resolusjon 23. mai 2025 (punkt 12).

På bakgrunn av Borgarting lagmannsretts ikke-rettskraftige dom, er det nødvendig å redegjøre nærmere for regjeringens vurdering av hensynet til forsyningssikkerhet.

I den kongelige resolusjonen 23. mai 2025 er den gjeldende situasjonen sammenfattet slik i punkt 2.3.4:

"2.3.4 Behovet for rutil og forsyningssikkerhet i lys av etterfølgende utvikling

Siden vedtak om tillatelse etter forurensningsloven ble fattet i 2016 har behovet for tilgang på mineraler og forsyningssikkerhet økt, særlig i lys av dagens sikkerhetspolitiske situasjon i Europa. Det er derfor etter departementets syn i alle tilfeller ikke tvilsomt at virksomheten i dag tilfredsstiller kravet til «overriding public interest» i henhold til artikkel 4 nr. 7 bokstav c) i vanddirektivet, og at det dermed ikke er grunn til å omgjøre vedtaket. Ved å videreutvikle norsk mineralnæring og ta del i samarbeidsinitiativer kan Norge styrke egen og alliertes forsyningssikkerhet og bidra til å sikre strategisk autonomi. Kina har økt kontrollen over flere verdikjeder for kritiske råmaterialer. Etter departementets syn er det grunn til å anta at det er en betydelig avhengighet for blant annet vestlig forsvarsindustri av råvarer der kinesisk kontrollerte verdikjeder står for en høy andel av produksjonen. Det har økt behovet for egne råvarestrategier og -tiltak. For å øke samarbeid med andre land og sikre egen industri tilgang til råmaterialer, har Norge inngått industripartnerskapsavtaler med blant annet Europakommisjonen, Storbritannia, Tyskland og Frankrike. Norge er også med i Minerals Security Partnership, et samarbeid mellom særlig vestlige land om å realisere nye

prosjekter i verdikjeden for utvalgte kritiske råmaterialer. Departementet viser også til regjeringens Nasjonale sikkerhetsstrategi, lagt frem 8. mai 2025, hvor det å redusere sårbarheter i økonomisk samvirke med andre land er sentralt. I strategien (s. 27) fremgår det blant annet at Norge samarbeider med EU og allierte om å styrke forsyningssikkerheten. Vi skal legge til rette for norsk produksjon som inngår i strategisk viktige verdikjeder, for oss og våre allierte. Norge skal videreutvikle dette samarbeidet, med vekt på å styrke de industrielle og næringspolitiske båndene til Norden, EU, Storbritannia og USA.

Forsyningssikkerheten av titanmetall er utfordret. I en rapport fra Europakommisjonens Joint Research Centre (Titanium metal in the EU: Strategic relevance and circularity potential 2025) fremgår det at titanmetallverdikjeden i Europa vurderes som svak i lys av EUs mål om strategisk autonomi, ettersom EU mangler reserver av titanmalm og ikke har infrastruktur for produksjon av titanmetall (svamp). Russland har lenge vært en sentral aktør som både produsent og eksportør av titanmetall. Russlands angrepskrig mot Ukraina har imidlertid skapt betydelige forstyrrelser i det globale markedet. Forsyningssikkerhet har også kommet høyt på agendaen i EU de siste årene. EU vedtok forordning om kritiske råvarer Critical Raw Materials Act (CRMA) i 2024, med målsetning om å sikre EU tilgang til kritiske råmaterialer som er avgjørende for Europas grønne og digitale omstilling, samt for strategiske sektorer som forsvar, romfart og teknologi. Forordningen definerer titanmetall som både et kritisk og strategisk råmateriale. Forordningen forplikter medlemsstatene til å styrke de ulike stadiene av verdikjeden til strategiske råvarer, noe som uttrykkelig er definert å inkludere både utvinning av råstoff og prosessering. Etter departementets syn støtter Engebø-prosjektet opp om Norge og EUs ambisjon om å sikre tilgang til en sikker, motstandsdyktig og bærekraftig forsyning av kritiske råvarer. Mer konkret styrker virksomheten titanverdikjeden ved utvinning av titanmalm og foredling av titanmalmen ved produksjon av rutil. Det fremgår av selskapets avfallshåndteringsplan at om lag halvparten av rutilproduksjonen fra Engebø er beregnet til å benyttes til produksjon av titanmetall. Dette underbygger viktigheten av virksomheten, men departementet mener uansett at tiltenkt bruk av rutil ikke kan være avgjørende. Det avgjørende er etter departementets syn at Engebø-prosjektet etableres nettopp i Norge, slik at verden og EØS-området raskt kan forsynes med titanmalm og rutil dersom forsyningssikkerheten tilspisses ytterligere. En mangel på aktuell råvareutvinning i EØS-området vil kunne redusere Norge og EUs mulighet for å utvikle en komplett nedstrøms verdikjede med foredlingsindustri basert på titanmineraler. Utvinningen legger derfor et viktig grunnlag for et velfungerende indre marked og for å sikre forsyningssikkerhet i EØS-området."

ERG utøver som nevnt sin virksomhet i medhold av forurensingstillatelsen av 23. juni 2023. Selskapets virksomhet oppfyller de mål som regjeringen har med hensyn til sikkerhet i dagens usikre geopolitiske situasjon. Selskapet har rett til å drive sin virksomhet inntil tillatelsene eventuelt rettmessig blir trukket tilbake av staten. Det er oppsiktsvekkende at lagmannsretten ikke prøvde den utførlige begrunnelsen i resolusjonen under henvisning til at denne ikke var "dokumentert". Dommen er anket av staten og denne side innretter seg i tillit til at Høyesterett vil tilsidesette lagmannsrettens dom om saken slipper igjennom Høyesteretts noen ganger trange silingsnåløye. Uansett utfall av Ankesaken fremstår det helt usannsynlig at den norske stat vil trekke tilbake tillatelsene ERG er gitt og som selskapet lovlig operer under. Dersom lagmannsrettens dom blir rettskraftig, vil staten treffe et nytt vedtak som bibeholder tillatelsene med et underlagsmateriale som vil tåle en sedvanlig og holdbar domstolsprøving gitt sakens natur.

Det er uklart hvilken del av regjeringens redegjørelse for forsyningssikkerhet Miljøorganisasjonene er uenige i, og hvorfor "holdbarheten av "forsyningshensynet" i dette konkrete tilfellet " trekkes i tvil, jf. begjæringen på s. 25.

I tillegg til at Engebø-forekomstens betydning for forsyningssikkerheten er vektlagt i forvaltningens vurderinger i saken, foreligger det omfattende dokumentasjon som belyser dette nærmere. Flere av disse dokumentene vises det til i kongelig resolusjon av 23. mai 2025, og fremlegges i det følgende i tematisk rekkefølge:

Dokumentasjon som belyser bruksområdene til titan og rutils egnethet til titanmetallproduksjon:

Bilag 46: Norges Geologiske Undersøkelse, Faktaark om titan

Bilag 47: The Joint Research Centre: EU Science Hub, Closing the loop on the EU's titanium supply chain, 23. januar 2025

Dokumentasjon som belyser den geopolitiske situasjonen:

Bilag 48: Reuters, Russia: Europe Imports € 13 billion of "critical" metals in sanctions blindspot, 24. oktober 2023

Bilag 49: Reuters, Global alarm as China's critical mineral export curbs take hold, 4. juni 2025

Dokumentasjon som belyser EUs forsyningssituasjon:

Bilag 50: EU SCREEN Factsheets 2020

Bilag 51: European Commission, Titanium metal in the EU: Strategic relevance and circularity potential, rapport 2025

Bilag 52: European Commission, Titanium metal: Impact assessment for supply security

Dokumentasjon som belyser EUs vurdering av titan som kritisk og strategisk:

Bilag 53: NGU rapport 2023, Oversikt over kritiske metaller og mineraler

Bilag 54: European Commission, Faktaark om CRMA, mars 2023

Bilag 55: European Commission, Study on EU's list of Critical Raw Materials (2020)

Bilag 56: European Commission, On the review of the list of critical raw materials for the EU and the implementation of the Raw Materials Initiative, 26. mai 2014 (U1 1360 flg)

Dokumentasjon som belyser målsetningene i CRMA og utfordringene i EU:

Bilag 57: European Commission, Critical Raw Materials Resilience: Charting a Path towards greater Security and Sustainability, 3. september 2020 (U1 2425)

Bilag 58: European Commission, EU and US welcome new members to Minerals Security Partnership, 27. september 2024

Bilag 59: North Atlantic Treaty Organization, NATO releases list of 12 defence critical raw materials, 16. desember 2024

Dokumentasjon som belyser regjeringens syn på mineraltilgangshensynet:

Bilag 60: Pressemelding, Regjeringen vil innlemme EUs regelverk for kritiske råvarer i EØS-avtalen, 28. mars 2025

Bilag 61: Pressemelding, Norge og USA enige om å inngå strategisk mineralsamarbeid, regjeringen.no, 18. april 2024

Bilag 62: Nærings- og fiskeridepartementet, Norges mineralstrategi, 21. juni 2023

Bilag 63: Statsministerens kontor, Nasjonal sikkerhetsstrategi, 8. mai 2025

Annen dokumentasjon utover det som er fremlagt i punkt 3-10 og 14, som belyser Engebø-produksjonens betydning for mineraltilgangshensynet:

Bilag 64: Vedtak fra Statens næringsfond 2. desember 1998

Bilag 65: Presentasjon NGU-dagene 6. februar 2009

Bilag 66: Nordic Mining, Global rutile & garnet market review, mai 2021

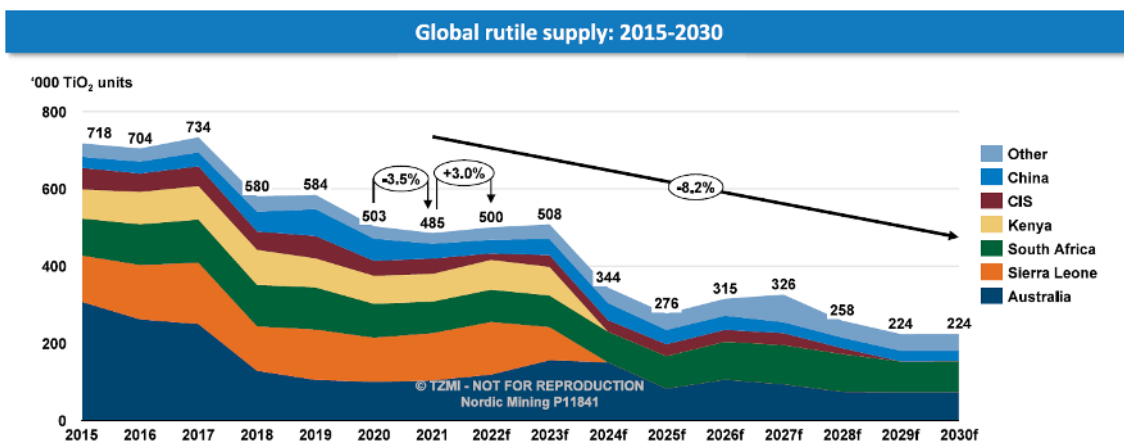
Bilag 67: TZMI, Rutile And Garnet Market Update 22. august 2022

Bilag 68: Faktaark NGU 2025, Engebø klassifisert som forekomst av "internasjonal betydning"

Bilag 69: NRK, "Solberg – Arbeidsplassar veg tyngst", 23. april 2015

Bilag 68 på s. 9 inneholder en oversikt over utviklingen av tilbudet på rutil i perioden 2015 og frem til 2030:

Rutile supply set to decline rapidly

Som illustrasjonen viser, er tilbudet sterkt fallende og det antas en fortsatt nedgang i tilgangen til rutil i markedet. Dette skyldes at tidligere ressurser uttømmes og uten at man klarer å erstatte disse med nye tilbud.

15 NÆRMERE OM DE KONKRETE OG FAKTISKE MILJØMESSIGE KONSEKVENSER AV SJØDEPONIET

15.1 Om adgangen til og behovet for bruk av sjødeponi

Bruken av sjødeponi innebærer at restmineraler fra gruvevirksomhet deponeres i fjorden. Det er forholdsvis uvanlig globalt, men grunnet naturgitte forutsetninger i Norge, nemlig dype fjorder i nærheten av mineralforekomsten, er det brukt i Norge. Bruken av sjødeponi har fordeler og ulemper, som bl.a. er beskrevet i:

Bilag 70: Faktisk. no, "Derfor tillater Norge sjødeponi for gruveavfall" 25. mai 2022

Miljødirektoratet ble i juni 2018 bedt om å utrede konsekvenser av et forbud mot nye sjødeponi for avgangsmasser til mineralutvinning. Miljødirektoratet ga sin vurdering 24. januar 2018 og

konkluderte med at et forbud kunne medføre at man i enkeltsaker ikke kan tillate den løsningen som gir minst negativ miljøeffekt på kort og lang sikt.

Bilag 71: Miljødirektoratet, "Forbud mot sjødeponering av avgangsmasser fra gruvevirksomhet, 24. januar 2018

Bilag 72: Miljødirektoratet, «Forbud mot sjødeponi – utredning av konsekvenser» 25. januar 2019

Vanndirektivet inneholder heller ikke et forbud mot deponering av gruveavgang i fjorder eller andre vannforekomster:

Bilag 73: ESAs brev av 16. juli 2021

Enhver gruvevirksomhet har behov for å deponere restmineraler. På Engebø er det på nåværende tidspunkt ca. 85 % av malmen som ikke kan selges og derfor må deponeres på et trygt sted.

Deponering av avgangsmasser på land skjer som oftest under et ferskvannsspeil, hvilket begrenser støvflukt, forvittringsprosesser, sur avgang og tungmetaller fra deponiet. En av flere utfordringer ved bruk av landdeponi er at det kan nødvendiggjøre en stor ferskvannsdam med varig behov for overvåking, vedlikehold og risiko for dambrudd mv. I tillegg vil transport fra avgangsmassene fra oppredningsanlegg til deponi innebære en egen miljøbelastning, se Oslo tingretts dom av 10. januar 2024 på s. 22.

Fjellveggen til Engebø-fjellet går rett ned i fjorden til ca. 300 meter dyp. Det var derfor tidlig nærliggende å utforske mulighetene for sjødeponi. Løsningen har vært gjenstand for grundige utredninger over flere år og konklusjonen er at sjødeponiet utgjør det miljømessig beste alternativet på Engebø. Det vises i den forbindelse til Oslo tingretts dom på s. 22 hvor det fremgår at:

"Nordic har utredet tre alternative landdeponier – 100 m høy dam i Redalen, avsperring og oppfylling av Redalsvika, og oppfylling av Vassetevatnet 5 km unna. Partene i saken er helt enige om at landdeponi i dagen ikke er noe miljømessig bedre alternativ enn sjødeponi for avgangsmassene fra Engebø"

Følgelig er det enighet om at et landdeponi ikke er et miljømessig bedre alternativ. Tingretten vurderte for øvrig også nødvendigheten av et sjødeponi og kom frem til at en driftsform uten sjødeponi ville ha usikker faktisk gjennomførbarhet og føre til at kostnadene flerdobles uten at det utgjør et miljømessig vesentlig bedre alternativ, jf. dommen på s. 84-85. Denne delen av dommen ble ikke påanket.

15.2 Relevante miljømessige konsekvenser for rettens vurdering

Samlet har prosjektets mulige miljømessige konsekvenser blitt belyst gjennom mer enn 91 ulike utredninger, hvorav 60 % knytter seg til sjødeponiets virkninger:

Bilag 74: Oversikt over utredninger

Den relevante miljømessige konsekvensen i denne saken, er de fysiske endringene i bunnfaunaen i deponiområdet som følge av deponeringen. Det er denne miljøulempen som forvaltningen har vurdert som utslagsgivende for at vannforekomsten forringes fra "god" til "dårlig" tilstand etter vannforskriften, se bl.a. Kommunal- og moderniseringsdepartementets første instansvedtak 5. juni 2015 (begjæringen bilag 8).

Andre miljømessige konsekvenser av sjødeponiet utenfor deponiområdet er vurdert som lite sannsynlige, og hensyntatt i vilkårene som er satt i tillatelsen. ERG er videre underlagt strenge krav til overvåking og rapportering til Miljødirektoratet. I Ankesaken anførte Miljøorganisasjonene blant annet at ERGs tillatelser bygger på uforsvarlige prognoser og feil

faktum. Dette førte ikke frem, se Oslo tingretts dom 10. januar 2024. Denne delen av dommen ble ikke anket, og det er ikke fremkommet opplysninger som tilsier en annen vurdering i dag.

Ved vurderingen av om vannforskriften kommer til anvendelse, og ved vurderingen av om det foreligger "overriding public interest," er det utelukkende den fysiske påvirkningen deponeringen har på bunnfaunaen som er relevant.

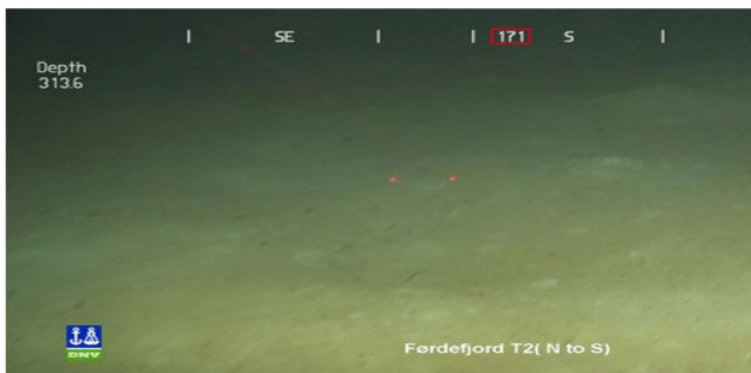
For å gi retten et bakteppe for hvordan deponeringen påvirker bunnfaunaen, vil ERG først redegjøre kort for hvordan sjødeponiet etableres og fungerer. Deretter vil ERG redegjøre for den faktiske innvirkningen deponeringen har på bunnfaunaen i deponiområdet.

15.3 Om Førdefjorden og etableringen av sjødeponiet ved Engebø

Førdefjorden er ca. 40 km lang. Fjorden består av to dype og forholdsvis flatbunnede basseng adskilt av en havbunnterskel på ca. 54 meter og ned til ca. 300 meters dyp. ERGs har tillatelse til å etablere et sjødeponi innenfor et sjøareal på totalt 4,4 km,² og deponeringen vil finne sted på ca. 300 meters dyp.

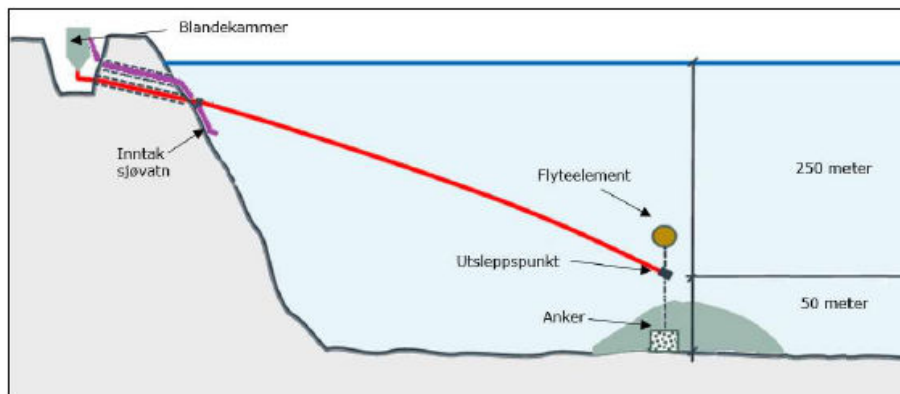
Generelt kan ikke Førdefjorden karakteriseres som spesielt rik eller sårbar. Havbunnen hvor deponeringen finner sted er ikke av nasjonal eller regional verdi. Bunnen er svakt hellende og dekket av sedimenter med en slamaktig, leiraktig konsistens, se forslag til reguleringsplan (bilag 1) på s. 15.

I avfallshåndteringsplanen 26. mars 2023 vedlegg 2 (bilag 33) på s. 49 er det inntatt et bilde av havbunnen i deponiområdet, som er tatt før deponeringen startet:

Før restmineralene deponeres blir massene ført sammen i en oppsamlingsenhet, blandet med sjøvann og luftet for å fjerne luftbobler. Deretter føres massene ut via et rør ned til fjordbunnen. Sjøvannet tilsettes for at fine partikler skal flokkuere. Flokkulering er mekanismen som består i at små partikler oppløst i væske knytter seg til hverandre, for deretter å danne større partikler eller aggregater. Ved denne fremgangsmåten unngår man at partiklene stiger opp til høyere vannlag.

Rørledningen som fører restmineralene ned til fjordbunnen er 385 meter lang. Utslippspunktet ligger derfor maksimalt 50 meter over fjordbunnen som ligger på ca. 300 meters dyp. Det vises til selskapets avfallshåndteringsplan 26. mars 2023 (bilag 33) punkt 7.3 og illustrasjonen i planen som er inntatt under:

Figur 57 - Skisse for utslippsarrangement

Deponiet vil bygges opp med kjepler med en maksimal høyde etter avsluttet drift på 235 meters vanddyb, det vil si ca. 65 meter over dagens sjøbunn og under terskeldypet på 220 meter utenfor deponiet. Det er også dette ERG har fått tillatelse til, se Tillatelsen (begjæringen bilag 6) punkt 3.2.3.

Utslippsrøret er fleksibelt og kan flyttes horisontalt og vertikalt. Dette gir muligheten til å bygge opp deponiet som ett eller flere undersjøiske delta.

Høydebegrensningen på 65 meter over sjøbunnen i dypet innebærer at deponiet ikke kommer i konflikt med de høyere vannlag og den "eutrofe" sone, hvor det er mest biologisk aktivitet og hvor fotosyntese finner sted, jf. bl.a. søknad om utslippstillatelse datert 8. august 2008 (bilag 3) på s. 25-26 (se punkt 15.5 under).

Vurderingen av hvilke konsekvenser sjødeponiet vil ha for bunnfaunaen har både en kvantitativ og en kvalitativ side, hvilket det redegjøres nærmere for i det følgende.

15.4 Omfanget av påvirkningen på bunnfaunaen (kvantitativ vurdering)

15.4.1 Deponeringsmengde i gruven levetid på 39 år

ERGs Updated Definitive Feasibility Study (bilag 37) legger opp til utvinning av ca. 57 millioner tonn malm i gruven levetid på 39 år, med tilhørende avgangsmasser på ca. 50 millioner tonn.

Mengden avgangsmasser påvirkes av ulike forhold, herunder hvor mye av malmen som utnyttes og muligheten til tilbakefylling og utarbeidelse av alternative bruksområder for massene. Den endelige mengden avgangsmasser som rent faktisk vil deponeres forventes å være langt mindre enn 50 millioner tonn. Under tingrettsbehandlingen og i Ankesaken ble det lagt til grunn at 21,5 tonn avgangsmasser ville tilbakefylles og at noe over 26,5 millioner tonn avgangsmasser ville deponeres.

Foranlediget av Miljøorganisasjonenes fokus på antall tonn som deponeres finner ERG grunn til å understreke at bunnfaunaen påvirkes av betydning når det er mer en 6 mm restminerale på fjordbunnen. Deponeringen vil først og fremst ha påvirkning på sjøbunnen hvor kjeplen etableres. Avgangsmassen som legger seg deretter over deponisålen har lite betydning for miljøkvaliteten. Antall tonn som deponeres svarer ikke til omfanget av miljøpåvirkningen, men utgjør derimot et startpunkt for beregning av volum og kjeglens areal.

15.4.2 Deponering som allerede har funnet sted og vil finne sted i løpet av 6-12 måneder

ERG har allerede startet deponeringen og dermed begynt på den første kjeglen. Per i dag er det kun 0,39% av det totale deponiområdet på 4,4 m² som er i bruk. Dette utgjør 0,06 % av det totale arealet i Ytre Førdefjorden og 0,03% av Førdefjordens totale bunnareal. Tabellen under viser hvordan dette vil endre seg over tid:

Område	kvadratkilometer	Nå		6 måneder		12 måneder		10år		Totalt (39år)	
		km2	%	km2	%	km2	%	km2	%	km2	%
Reguleringsplanområde	4,4		0,39 %		1,12 %		1,65 %		8,00 %		12,00 %
Vassforekomst, Ytre - Førdefjord	30,572	0,02	0,06 %	0,05	0,16 %	0,07	0,24 %	0,35	1,15 %	0,53	1,73 %
Vassforekomst, Heile - Førdefjorden	65,595		0,03 %		0,08 %		0,11 %		0,54 %		0,80 %

Tabell 2: Tildekket areal om seks måneder, 12 måneder, ti år og 39 år

Tabellen er forklart i rapport av 23. september 2025.

Bilag 75: ERGs rapport av 23. september 2025

15.5 Hvordan miljøet påvirkes (kvalitativ vurdering)

Havbunnen i deponeringsområdet er ikke unik, verken nasjonalt eller regionalt. Deponeringen finner sted på ca. 300 meters dyp, og under den eufotiske sonen, hvor fotosyntesen finner sted. Følgelig påvirker ikke deponeringen planteplankton, makroalger ("tang og tare") eller angiospermer (ålegress) som lever i de høyere vannlag (typisk 25-35 meter) og som er avhengige av sollys.

Det er bløtbunnsfaunaen som direkte påvirkes av deponeringen. Dette utgjør bunnlevende virvelløse dyr, som piggdyr, muslinger, kreps og børstemark. Ingen av disse dyrene er unike for deponiområdet, men finnes også ellers i fjorden og i andre fjorder. Ingen er utryddingstruet.

Deponeringen skjer på måte som er kjent fra naturen fra før ved naturlig sedimentering.

Bilag 76: NIVA "Deponering av gruveavgang i Førdefjordene mv"

Deponeringen skjer imidlertid med en høyere hastighet og avgangsmassene er grovere og av en annen sammensetting enn naturlig sedimentering. Ved ca. 6 mm vil bløtbunnsfaunaen påvirkes.

Bunnlevende virvelløse dyr som ikke flytter på seg og lever på bunnarealet til deponikjeglen vil gå tapt. Samtidig vil bevegelige dyr (som fisk) flytte seg fra det berørte området.

Etterhvert som deponeringspunktet flyttes, vil områdene løpende rekoloniseres. Rekoloniseringen vil skje i løpet av en periode på 1-3 år. Innen maksimum ti år vil bunnsamfunnet mest sannsynlig være like rikt som det var tidligere, selv om artssammenhengen kan være noe annerledes.

Dette utdypes i DNV v/Tor Jensens rapport av 24. september 2025, vi fremlegger:

Bilag 77: DNV v/Tor Jensen, rapport om "Miljøpåvirkning sjødeponi", 24. september 2025

Det er ikke sannsynlig at deponeringen på noe vis vil gå utover fjordens økosystem som helhet. Det er derfor tale om en helt lokal påvirkning mens deponeringen pågår på det aktuelle stedet. I sum er derfor de miljømessige ulempene som følge av deponeringen høyst begrenset både i areal og med hensyn til kvalitative virkninger for naturen.

16 SAKENS RETTSLIGE SIDE

16.1 Overordnet

Vilkårene for midlertidig forføyning er at hovedkravet (kravet det begjæres forføyning for) og sikringsgrunn må være sannsynliggjort, jf. tvisteloven § 34-2 første ledd. Selv om vilkårene er

oppfylt kan retten likevel unnlate å beslutte midlertidig forføyning dersom det vil være uforholdsmessig om begjæringen tas til følge, jf. tvisteloven § 34-1 annet ledd. I denne saken er ingen av vilkårene oppfylt, hvilket det redegjøres nærmere for i det følgende.

16.2 Ikke sannsynliggjort hovedkrav: ERG har rett til å deponere restmineraler i Førdefjorden

16.2.1 Deponeringen er lovlig

Begjæringen hviler på at ERGs deponering er ulovlig, hvilket forutsetter at ERG ikke kan bygge rett på Tillatelsen.

Skal begjæringen kunne tas til følge, må Tillatelsen anses som en nullitet som ikke har rettslig virkning etter sitt innhold. Dette kan ikke føre frem. Tillatelsen er et angripelig vedtak. Dette innebærer at tillatelsen gjelder inntil den rettmessig trekkes tilbake av forvaltningen. ERGs virksomhet vil først kunne tenkes å være ulovlig dersom forvaltningen eventuelt tilbakekaller Tillatelsen. Dette har ikke skjedd. Siden ERGs deponering er lovlig kan den ikke stoppes ved en begjæring om midlertidig forføyning, som bygger på det premiss at deponeringen er ulovlig.

Den ikke-rettskraftige dommen i Ankesaken, hvor ERG ikke er part, er uten rettsvirkninger overfor ERG. En rettskraftig dom i Ankesaken i favør av Miljøorganisasjonene vil heller ikke innebære et forbud mot deponering for ERG eller at staten må trekke Tillatelsen tilbake.

Dommen medfører kun at forvaltningen har en plikt til å vurdere vedtaket på nytt, jf. sml. bl.a. Rt-1998-623, Rt-2015-641 og HR-2021-1975-S. ERG kan derfor lovlig utøve sine rettigheter etter tillatelsen frem til denne eventuelt settes til side eller blir omgjort, se bl.a. Eckhoff og Smith, Forvaltningsrett (2022) s. 499-500 og Graver og Tøssing, Alminnelig forvaltningsrett (2024) s. 483. Legitimetten av fortsatt drift underbygges også av at forslag om å stanse prosjektet mens Ankesaken verserer ble nedstemt på Stortinget, ref. Innst. 278 S (2024-2025).

Det bemerkes at Miljøorganisasjonene ikke har angrepet den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025 hvor Tillatelsen står ved lag. Dette vedtaket fra regjeringen er truffet lenge etter vedtakene som er angrepet av Miljøorganisasjonene i Ankesaken.

Miljøorganisasjonene har ikke sannsynliggjort hovedkravet om at ERGs deponering er ulovlig. Begjæringen kan derfor ikke føre frem.

16.2.2 Ugyldighet og omgjøring

Skulle retten legge til grunn at Tillatelsen mest sannsynlig er ugyldig, er det uansett ikke sannsynlig at Tillatelsen trekkes tilbake eller omgjøres.

Utgangspunktet er at forvaltningen ikke skal endre vedtaket i større utstrekning enn den aktuelle ugyldighetsgrunnen tilsier, jf. Graver og Tøssebro, Alminnelig forvaltningsrett (2024) s. 482. Ved vurderingen av en eventuell omgjøring av vedtaket skal det vektlegges i hvilken grad en privat part har innrettet seg etter vedtaket, samt ulempene og tap omgjøring vil medføre. Hvor lang tid det er gått siden et vedtak ble truffet, og hvem som har skyld i at avgjørelsen bør omgjøres, eventuelt graden av skyld, innrettelseshensynet og feilens art har i praksis blitt ansett som særlig viktige, jf. Graver og Tøssebro, Alminnelig forvaltningsrett (2022) s. 534. I denne saken taler både den påståtte feilens art, ulempene ved en omgjøring, herunder knyttet til de betydelige investeringene som er gjort, og graden av innrettelse (se punkt 16.2.5) med styrke for at Tillatelsen ikke omgjøres. At forvaltningen vil fastholde Tillatelsen bekreftes av kongelig resolusjon 23. mai 2025.

Det bemerkes også at ERGs tillatelser nyter et vern etter EMK TP1-1, og at en eventuell omgjøring eller tilbakekall av disse vil utgjøre en krenkelse av ERGs rettigheter etter EMK.

Når det gjelder den prejudisielle prøvingen av Tillatelsens gyldighet, vil ERG prinsipalt gjøre gjeldende at de avgrensede og kontrollerte miljøulempene deponeringen medfører ikke forringer vannforekomstens tilstand. Vannforskriften kommer derfor ikke til anvendelse. Dersom retten finner at vannforskriften kommer til anvendelse, er det uansett ingen feil ved forvaltningens vurdering av at det foreligger "overriding public interest", jf. vannforskriften § 12, jf. vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c. Dette utdypes i det følgende.

16.2.3 Vannforskriften kommer ikke til anvendelse

Spørsmålet om vannforskriften § 12 overhode kommer til anvendelse på grunn av tiltakets lokale og avgrensede virkning er ikke nærmere vurdert og begrunnet av forvaltningen, trolig fordi forvaltningen uansett har ansett at interesseavveilingen etter vannforskriften § 12 klart er oppfylt. Det korrekte resultatet av en grundig og rett analyse i denne saken, er at vannforskriften § 12 ikke kommer til anvendelse. Dette fordi de sannsynlige virkningene av deponiet er høyst begrensede, både i kvantitativ og kvalitativ forstand, og dermed ikke representative for den økologiske tilstanden i Ytre Førdefjorden som sådan.

Det vises til at de miljømessige konsekvensene av deponiet er avgrenset til en liten del av arealet til Ytre Førdefjorden. Etter endt deponering vil også de gjenværende aktive delene av deponiet rekoloniseres. Utover den direkte påvirkningen på de virvelløse bunndyrene i deponiområdet er det ikke ventet andre virkninger av betydning for fjorden. Forvaltningen har lagt til grunn at det er liten sannsynlighet for alvorlige eller irreversible effekter for fjordens økosystem som helhet. Deponiområdet er heller ikke særlig utsatt eller særegent. Slike lokale virkninger endrer ikke den økologiske tilstanden til en hel fjord og utløser ikke krav til "overriding public interest", jf. vannforskriften § 12 og vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c.

16.2.4 Tillatelsen er uansett i tråd med reglene i vannforskriften og vanndirektivet

16.2.4.1 Rettslige utgangspunkter

Dersom retten finner at tiltaket forringer Ytre Førdefjorden økologiske tilstand på en slik måte at vannforskriften § 12 kommer til anvendelse, må vilkårene for slik forringelse være oppfylt. I denne saken er det kun vilkåret om at det må foreligge "overriding public interest", se vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b og vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c, som er omstridt.

Bestemmelsen innebærer at det skal foretas en samlet interesseavveining av summen av de relevante miljøulempene holdt opp mot hensynene som taler for vedtaket. Det er ikke krav om kvalifisert interesseovervekt.

Tillatelsen i denne saken er begrunnet med verdiskaping, sysselsetting, fordelingsvirkninger og tilgang til mineraler i Norge og Europa veid opp mot de miljømessige konsekvensene. Etter EFTA-domstolens rådgivende uttalelse er det på det rene at i alle fall hensynet til sysselsetting, fordelingsvirkninger og tilgang til mineraler i Norge og Europa er lovlige hensyn. Til forskjell fra hva lagmannsretten legger til grunn, er det adgang til å kumulere flere relevante hensyn, se bl.a. HR-2021-662-A, C-346-14 *Schwarze Sulm* avsnitt 77 og 80, samt EFTA-domstolens rådgivende uttalelse avsnitt 34. Videre er det opp til nasjonale myndigheter å foreta den konkrete avveiningen av den forventede nytten av tiltaket holdt opp mot skadevirkningene ved tiltaket. Ved denne avveiningen har staten en skjønnsmargin, se EFTA-domstolens uttalelse avsnitt 31 og 36. Videre bygger avveiningen på faglige og politiske vurderinger, hvor domstolen bør vise tilbakeholdenhet med å overprøve forvaltningen.

Ved vurderingen av om forvaltningens interesseavveining er i tråd med vannforskriften og vanndirektivet, må retten ta utgangspunkt i den gjeldende Tillatelsen av 23. juni 2023, som suppleres av den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025.

Foranlediget av Miljøorganisasjonenes anførsler om at resolusjonen er av "liten interesse for saken," finner ERG grunn til kort å utdype det siste. På bakgrunn av EFTA-domstolens uttalelse i Ankesaken, fant forvaltningen grunn til å foreta en fornyet realitetsprøving av ERGs tillatelser. Det er på det rene at forvaltningen på eget initiativ har adgang til å foreta en fornyet vurdering av et vedtak dersom det fremkommer nye opplysninger, eller inntreffer forhold som gir grunn til en ny prøving. Forvaltningen har videre adgang til å treffe en beslutning som supplerer og utdyper begrunnelsen i tidligere vedtak, se bl.a. Graver og Tøssebro, Alminnelig forvaltningsrett (2024) s. 525, Eckhoff og Smith, Forvaltningsrett (2022), s. 504-505 og Prop 79 L (2024-2025) Lov om saksbehandlingen i forvaltningen (forvaltningsloven), s. 348. I den nylig vedtatte forvaltningslov av 20. juni 2025 nr. 81 er forvaltningens adgang til å ratihabere forvaltningsvedtak blitt lovfestet (§ 74 tredje ledd). Forvaltningsloven av 2025 er ikke trådt i kraft, men dette har ingen betydning, da lovfestingen av ratihabisjonsadgangen bare viderefører gjeldende rett. Den kongelige resolusjonen 23. mai 2025 gir derfor en grundig, helhetlig og oppdatert begrunnelse for Tillatelsen.

16.2.4.2 Sammenhengen mellom konkret miljøulempe og konkrete samfunnsinteresser

Vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b og vanndirektivet artikkel 4, nr. 7 bokstav c inviterer til en avveining av tiltakets *konkrete* miljøulemper holdt opp mot dets *konkrete* samfunnsnytte. De sjablongmessige klassifiseringene i vanndirektivets vedlegg 5, som avgjør om vannforskriften i det hele tatt kommer til anvendelse, sier i seg selv lite om de konkrete miljøulempene som skal inngå i avveiningen.

I Klima- og miljødepartementet s veileder av 13. februar 2015 i punkt 4.2 om avveininger mellom samfunnsnytt og tapet av miljøkvalitet, fremgår det at:

"Det foreligger i dag ikke en omforent metode for verdsetting av økosystemtjenester og kostnader ved tap av slike, ei heller for verdsetting av miljøulemper, og vurderingen vil derfor i stor grad bero på skjønn."

Det må derfor alltid foretas et skjønn ved vurderingen av de konkrete miljøulempene, i forbindelse med avveiningen etter vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b og vanndirektivet artikkel 4, nr. 7 bokstav c. Dette skjønn knyttet til konkrete miljøulemper kan ikke erstattes med henvisning til sjablonger hentet fra vanndirektivet knyttet til endringer i vannforekomstens økologiske tilstand, for eksempel endringene i bunnsfaunaen for virvelløse dyr fra god til dårlig.

Ved domstolsprøvingen må derfor de konkrete miljøulempene forstås, vurderes og deretter holdes opp mot den konkrete samfunnsnytt. Det gir for eksempel ingen mening å holde de konkrete sysselsettingsvirkningene i en sak opp mot klassifiseringssystemet "god" eller "dårlig" økologisk tilstand.

Videre er det slik at endringer av en vannforekomsts økologiske tilstand kan spenne fra mindre, midlertidige og lokale miljøulemper, til store og irreversible skader som endrer en hel fjords økosystem med virkninger for nær sagt alt liv i fjorden. Mangfoldet av typetilfeller som vannforskriften § 12 rommer, krever derfor varsomhet med å omgjøre eksempler til regler. Det er f.eks. meningsløst å oppstille en regel om at et tiltak som er begrunnet med sysselsetting aldri kan begrunne en miljøforringelse med mindre det er sosial nød og betydelig fraflytting på land. En slik rettsanvendelse kan være riktig dersom den *konkrete* miljøulempen anses å ødelegge fjorden. På den annen side er sosial nød en avsporing som markør for terskelen dersom tiltaket har midlertidige effekter på børstemark mv. i en avgrenset del av fjorden i en avgrenset periode.

Av disse grunner er det nødvendig at interesseavveiningen etter vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b og vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c, starter med en forståelse og beskrivelse av de konkrete miljøulempene, slik at kravene til samfunnsnytt kan sammenlignes og måles opp mot disse.

Når denne side finner grunn til å påpeke dette, er det fordi lagmannsretten i Ankesaken ikke har beskrevet eller vurdert de konkrete miljøulempene, utover en henvisning på side 19 nest siste avsnitt om at partene i den saken var enige om at den økologiske tilstanden i Ytre Førdefjorden vil endres fra "god" til "dårlig". Som beskrevet ovenfor, sier en slik sjablongmessig karakteristikk svært lite om de konkrete miljøulempene og enhver avveining uten en forståelse av de konkrete miljøulempene vil stå på leirfötter. Lagmannsretten kan vanskelig ses å ha foretatt en konkret avveining i Ankesaken, slik vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b og vanndirektivet artikkel 4, nr. 7 bokstav c krever.

Derimot har forvaltningen arbeidet med denne saken i 18 år og det er denne dype forståelsen av de konkrete miljøulempene og fordelene som har medført at forvaltningen har funnet at samfunnsnyttene overstiger miljøulempene, sågar er avveiningen funnet utvilsom av regjeringen i vedtak av 23. mai 2025.

16.2.4.3 Det foreligger "overriding public interest"

Når det gjelder de miljømessige ulempene, er det kun virkningene av deponeringen lokalt i deponiområdet som beskrevet i punkt 15 som er relevant. Som vist, er de miljømessige konsekvensene geografisk avgrenset, med direkte konsekvenser for sjøbunnen og bunnlevende virvelløse dyr, som også finnes ellers i Førdefjorden. Det er ingen rødlistede eller truede arter som direkte påvirkes, og rekolonisering vil skje løpende etter hvert som deponipunktet flyttes. Etter avsluttet drift vil det maksimalt ta ti år før hele området er rekolonisert, med et nytt bunnsamfunn som sannsynligvis er like rikt. Det er disse miljøulempene som skal veies opp mot den samlede samfunnsnyttene av tiltaket.

Hensynene som begrunner Tillatelsen er primært sysselsettingshensyn, bosettingshensyn, økonomi og hensynet til forsyningssikkerhet. De samme hensynene er vektlagt i Tillatelsen og tidligere vedtak, samt den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025. Den kongelige resolusjonen inneholder en oppdatert og grundig vurdering, særlig av hensynet til forsyningssikkerhet i tråd med kriteriene oppstilt av EFTA-domstolen. Vurderingene underbygges av omfattende underlagsmateriale, som regjeringen i stor grad også viser til, se punkt 12 og 14 over og punkt 4.3.2 i statens anke til Høyesterett (bilag 44). Standpunktet i resolusjonen bygger på omfattende konsekvensutredninger, vurderingene som lå til grunn for tidligere vedtak, eksisterende fagrapporter om forekomstens størrelse og egenskaper, samt generelle rapporter om forsyningssituasjonen i EU/EØS og viktigheten av titanråstoff. Når det gjelder miljøulempene er det foretatt løpende oppdateringer av status knyttet til de miljømessige vurderingene, uten at det er indikasjoner på at gruvedriften har andre miljøulempene enn de som ble vurdert da tillatelsen ble gitt, se punkt 2.4 første avsnitt i den nevnte kongelige resolusjonen.

Det er dermed ikke tale om "teoretisk tvingende" allmenne hensyn, men tillatelsen er basert på en detaljert og konkret analyse av tiltakets fordeler og ulemper, i tråd med kriteriene EFTA-domstolen har oppstilt, ref. EFTA-domstolens uttalelse i avsnitt 34. Det vises til sammenligning også til vurderingen i C-346/14 *Schwarze Sulm* avsnitt 77-80.

Når de samfunnsmessige fordelene med tiltaket veies opp mot de begrensede miljømessige konsekvensene, er det ikke tvilsomt at Tillatelsen er begrunnet i "overriding public interest", og at vilkåret etter vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b, jf. vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c er oppfylt.

Lagmannsretten har imidlertid lagt det motsatte til grunn, og i det følgende vil ERG kort kommentere dette:

- Lagmannsretten foretok ingen vurdering av de konkrete miljøulempene. Konsekvensen er nødvendigvis at lagmannsretten heller ikke kunne foreta den rette avveiningen med hensyn til hvilke samfunnshensyn som kan være relevante i denne saken holdt opp mot miljøulempene og vektingen av disse.

- Lagmannsretten foretar ingen avveining av de konkrete miljømessige ulempene holdt opp mot de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket.
- Lagmannsretten mener det ikke er adgang til kumulasjon, hvilket er feil.
- Lagmannsretten synes å legge avgjørende vekt på at forsyningshensynet først ble inngående vurdert ved kongelig resolusjon av 23. mai 2025, og at denne ikke inneholder "underlagsdokumentasjon". EFTA-domstolen har ikke oppstilt krav om underlagsdokumentasjon. Resolusjonen bygger som vist på omfattende dokumentasjon, og det er høyst uklart hva lagmannsretten eventuelt mener *mangler* i tillegg til det som er fremlagt og som i tillegg er allmenn kjent om EUs prioritering av titan som et kritisk og strategisk mineral.
- Tilbakeholdenheten som domstolene skal vise ved prøvingen av forvaltningens faglige og politiske vurderinger, er fraværende i lagmannsrettens dom. Engebø-prosjektets fordeler og de miljømessige konsekvensene er grundig belyst ved forvaltningens behandling av saken i 18 år. Det er ikke holdepunkter for at vurderingene bygger på uforsvarlige utredninger eller feil faktum.

16.2.5 Betydningen av ERGs innrettelse

Foranlediget av Miljøorganisasjonenes anførsler og lagmannsrettens ikke-rettskraftige dom knyttet til hvorvidt ERGs innrettelse kan tillegges vekt, finner ERG grunn til å redegjøre kort for rettens adgang til å vektlegge ERGs innrettelse. Dette er relevant både for spørsmålet om Tillatelsens gyldighet og eventuelle virkninger av ugyldighet (hovedkravet), samt forholdsmessighetsvurderingen i punkt 16.4.

Miljøorganisasjonene hevder at ERGs berettigede forventninger ikke har betydning etter EU/EØS-retten. Det vises i den forbindelse til C-236/18 avsnitt 50, hvor EU-domstolen uttaler at:

"the principle of the protection of legitimate expectations cannot be relied upon against an unambiguous provision of EU law; nor can the conduct of a national authority responsible for applying EU law, which acts in breach of that law, give rise to a legitimate expectation on the part of a person of beneficial treatment contrary to EU law (judgment of 7 August 2018, Ministru kabinet, C-120/17, EU:C:2018:638, paragraph 52 and the case-law cited)." (vår utheving)

I ovennevnte sitat viser EU-domstolen til C-120/17, hvor EU-domstolen uttaler i avsnitt 51-52 at:

"it is necessary to determine whether the conduct of the administrative authority in question gave rise to a reasonable expectation on the part of the person concerned and, if it did, it must then be established whether that expectation was legitimate."

However, according to the Court's case-law, the principle of the protection of legitimate expectations cannot be relied upon against an unambiguous provision of EU law; nor can the conduct of a national authority responsible for applying EU law, which acts in breach of that law, give rise to a legitimate expectation on the part of a person of beneficial treatment contrary to EU law" (vår utheving)

I denne saken fikk ERG for første gang utslippstillatelse i 2015. Denne ble påklaget, og klagen endelig avgjort i 2016. Som vist har ERG innrettet seg senest fra 2016 ved å foreta en rekke investeringer for å realisere prosjektet. ERG hadde hatt en berettiget forventning til utslippstillatelsens rettmessighet i minst seks år før Miljøorganisasjonene tok ut søksmål i saken. At ERGs innrettelse er berettiget underbygges ytterligere av at den norske regjeringen fremdeles mener at tillatelsen utvilsomt er gyldig.

Som uttalelsene til EU-domstolen sitert over viser, kan ikke en parts berettigede forventninger vektlegges der det er tale om en "unambiguous provision of EU law". At det ikke er tale om en

"unambiguous provision" i denne saken underbygges alene av forleggelsen av saken for EFTA-domstolen. Det underbygges videre av tingrettens dom som la til grunn at Tillatelsen var gyldig, og regjeringens gjentatte standpunkt om at Tillatelsen klart er gyldig, senest i mai 2025.

I norsk forvaltningsrett gjelder det ikke generelle søksmålsfrister. Fraværet av søksmålsfrister innebærer at en part kan ha en berettiget forventning om at vedtaket opprettholdes, selv om det er mulig å bringe saken inn for domstolen, slik også Venemyr, EØS-rettens krav til forvaltningsrettslige følger av feil (2024) punkt 3.6.2.

Miljøorganisasjonene og lagmannsretten synes likevel å forutsette at fraværet av søksmålsfrister i Norge innebærer at private i Norge ikke kan ha berettigede forventninger om å bygge rett på tillatelser ved ethvert rettslig angrep fra Miljøorganisasjonene. I den forbindelse tas Venemyr til inntekt for deres syn når forfatteren i punkt 9.4 bl.a. skriver at:

"Så lenge domstolsadgangen fortsatt står åpen, har den parten som velger å effektivere vedtaket, tatt en bevisst risiko fordi vedkommende må regne med at vedtaket kan bli endret. I disse tilfellene kan ikke en part høres med at han eller hun har en berettiget forventning om at vedtaket skal bestå"

Om situasjonene hvor det ikke gjelder en søksmålsfrist uttaler imidlertid Venemyr tidligere i samme kapittel at:

"Det er ikke opplagt hvilken betydning innrettelseshensyn skal tillegges i et forvaltningssystem som det norske hvor det ikke gjelder noen generelle søksmålsfrister, men klagefristen er løpt ut. Svaret må etter mitt syn bero på en konkret avveining av hensynet til reparasjon av EØS bruddet, hensynet til en part eller tredjeparts berettigede forventninger og tiden som er gått." (vår utheving)

Det er ikke tvilsomt at klagefristen for lengst var utløpt da Miljøorganisasjonene tok ut søksmål mot staten. Adgangen til å ta ut søksmål kan ikke være styrende for om ERGs innrettelse kan vektlegges, og Venemyr kan heller ikke tas til inntekt for en slik forståelse i en situasjon som i denne saken. Noe annet vil medføre at man aldri vil kunne innrette seg etter en utslippstillatelse, hvilket det klart nok ikke er grunnlag for.

Betydningen av ERGs innrettelse må også sees i sammenheng med de innrettelseshensyn som bl.a. Grunnloven § 97 er et utslag av, og som verner om etablerte rettsposisjoner, samt EMK TP1-1.

På denne bakgrunn er det ikke tvilsomt at det er adgang til å vektlegge ERGs innrettelse både etter norsk intern rett og etter EØS-retten.

16.3 Det er ikke sannsynliggjort en sikringsgrunn

16.3.1 Rettslige utgangspunkter

Twisteloven § 34-1 første ledd bokstav b angir at det foreligger sikringsgrunn dersom det er nødvendig med en midlertidig forføyning for "å avverge en vesentlig skade eller ulempe". Bestemmelsen åpner for en sammensatt vurdering av hvor viktig det omtvistede rettsforholdet er for saksøkeren, hvor stort behov saksøkeren har for midlertidig forføyning, og hvor inngripende en midlertidig forføyning vil være, jf. bl.a. Rt-2002-108. Vilkåret må videre vurderes i forhold til karakteren av den rettighet som det er tale om å sikre, og særlig i forhold til hvor inngripende det rettslige pålegg overfor saksøkte vil være.

16.3.2 Deponering er ikke i strid med forurensningsloven og påstått lovbrudd utgjør uansett ingen sikringsgrunn

Miljøorganisasjonen hevder at dersom hovedkravet er sannsynliggjort vil deponeringen utgjøre ulovlig forurensning i strid med forurensningsloven, og at dette i seg selv er "tilstrekkelig til å konstatere sikringsgrunn", jf. begjæringen på s. 17. Dette beror på en feilslutning.

Som vist over, vil en eventuell rettskraftig dom på ugyldighet ikke være bestemmende for ERGs rettigheter i dag. ERG kan lovlig utøve sin rett etter Tillatelsen frem til denne eventuelt trekkes tilbake ved en fornyet vurdering fra forvaltningens side. Selv om retten mot formodning skulle finne at en dom på ugyldighet medfører at dagens virksomhet er ulovlig, vil ikke et eventuelt lovbrudd i seg selv utgjøre en sikringsgrunn i tvistelovens forstand.

Det vises til at tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b i realiteten foregriper fullbyrdelsen av hovedkravet. Dersom det sannsynliggjøres et krav som gir grunnlag for midlertidig forføyning, vil den handling som forbys ved den midlertidige forføyningen, normalt være ulovlig. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig for å beslutte en midlertidig forføyning, og det må i tillegg påvises en sikringsgrunn. Dette innebærer at selv om retten mot all formodning skulle finne at vedtaket er en nullitet (som det ikke er holdepunkter for) må retten uansett vurdere om det foreligger en sikringsgrunn.

Anførslene om brudd på forurensningsloven som sikringsgrunn kan ikke føre frem.

16.3.3 Deponeringen vil ikke føre til vesentlig og varig miljøskade

Miljøorganisasjonene anfører på s. 20 at:

"Deponering av gruveavfall vil ha alvorlige miljøkonsekvenser. Bunnfauna vil bli ødelagt og gyte- og oppvekstområder for fisk vil gå tapt. Livet i vannmassene vil bli påvirket av partiklene. Dersom en vesentlig del av de normale bunnsedimentene forsvinner, er det en risiko for at økosystemets funksjon, struktur og produksjon forringes."

Som vist i punkt 15.2 sammenfaller Miljøorganisasjonenes anførsler på dette punkt med det som ble gjort gjeldende i Ankesaken. Tingretten vurderte forvaltningens prognose om at det er lav sannsynlighet for spredning av partikler utenfor deponiet som forsvarlig (se tingrettens dom punkt 3.2 og konklusjonen på s. 43). Tingretten kom også frem til at forvaltningens prognose om at det ikke er fare for alvorlig eller irreversibel skade på marine arter i Førdefjorden er forsvarlig (se tingrettens dom punkt 3.3 og konklusjonen på s. 44). Disse delene av tingrettens dom ble ikke påanket. Etter oppstart av driften er det ingenting som tilsier at prognosene ikke er korrekte. Retten kan derfor legge forvaltningens og tingrettens vurderinger på dette punkt til grunn.

At det ikke er fremkommet nye opplysninger som tilsier en annen vurdering i dag underbygges også av at det ikke er noe nytt i materialet Miljøorganisasjonene har fremlagt for tingretten i denne saken. Dokumentasjonen som skal "belyse skadevirkninger av deponeringen" (begjæringen s. 5) inneholder først og fremst Havforskningsinstituttets vurderinger.

Havforskningsinstituttet har vært aktiv i forbindelse med forvaltningens behandling av saken og kommet med en rekke innspill (se bl.a. begjæringen bilag 18 og 19), og vært en tydelig stemme mot etableringen av sjødeponi. Det vises bl.a. til:

Bilag 78: Brev fra Nærings- og fiskeridepartementet 30. januar 2015

Bilag 79: Lovavdelingens tolkningsuttalelse 17. november 2014

Havforskningsinstituttets innspill er vurdert og hensyntatt av forvaltningen, både ved vurderingen av behovet for tilleggsundersøkelser, om tillatelse skal gis og på hvilke vilkår. Det vises bl.a. til utslippstillatelsen av 23. juni 2023 punkt 11.1 (begjæringen bilag 10) og Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015 (begjæringen bilag 7). De miljømessige konsekvenser som fremkom under høringen om søknad om driftskonsesjon er også vurdert:

Bilag 80: Miljødirektoratets brev med kommentarer til søknad om driftskonsesjon til Direktoratet for mineralforvaltning 24. april 2020

Bilag 81: Oversendelsesbrev fra Klima- og miljødepartementet til Nærings- og fiskeridepartementet med vurderinger fra Miljødirektoratet 13. desember 2021

Bilag 82: Brev fra miljødirektoratet til Klima- og miljødepartementet med vurderinger av anførsler i klage 9. desember 2021

Begjæringens bilag 17-19 ble også fremlagt for tingretten. Det bemerkes at van der Meeren som uttaler seg i artikkelen i begjæringens bilag 17 også var sakkyndig vitne i Ankesaken ved tingrettens behandling av saken. Om hans forklaring uttalte tingretten bl.a. på s. 63 at:

"Tingretten trenger ikke gå nærmere inn i enkelthetene i verken myndighetenes vurderinger, det underliggende kunnskapsgrunnlag eller vitnet van der Meerens forklaring. Avgjørende for tingretten på dette punkt er at verken Miljøorganisasjonene eller vitnet har identifisert noe punkt eller forutsetning i myndighetenes vurderinger eller i det underliggende kunnskapsgrunnlag som påstås å være uriktig, ufullstendig, irrelevant eller villedende. Uten noe slikt punkt eller forutsetning finner tingretten at Resolusjonens prognose vedrørende forvaltningsmålet i naturmangfoldloven § 5 ikke kan være uforsvarlig, med den følge at Resolusjonen heller ikke i noe tilfelle kan kjennes ugyldig på dette grunnlag. Selve (den teoretiske) muligheten for at forvaltningsmålet ikke nås kan heller ikke - i seg selv - gjøre Resolusjonens antakelse om det motsatte uforsvarlig. Videre er det intet ugyldighetsgrunnlag at en saksøker eller et sakkyndig vitne for sin egen del eventuelt ville ha avveid de kryssende og ulikeartede hensyn av vekslende vekt annerledes enn Resolusjonen gjorde."

Som tingretten peker på innebærer ikke faglig uenighet at forvaltningens vurderinger er uforsvarlige. Det er ikke unikt at det oppstår faglig uenighet når det gjelder spørsmål om naturinngrep. At forskjellige fagkyndige vurderer risiko og sannsynlighet for skade ulikt, er heller ikke på noen måte synonymt med at det mest sannsynlig vil inntre en skade.

Det bestrides ikke at bunnfaunaen i deponeringsområdet vil påvirkes av deponeringen, slik forvaltningen også har lagt til grunn (punkt 15 over). Øvrige potensielle miljømessige konsekvenser er vurdert som lite sannsynlige, og er grundig utredet. Dette er også en utpreget faglig vurdering, hvor retten bør vise tilbakeholdenhet ved prøvingen av forvaltningens vurderinger. I Tillatelsen er det tatt høyde for miljøkonsekvenser som er vurdert som lite sannsynlige, bl.a. gjennom vilkårene som er satt. Virksomheten er også underlagt streng og kontinuerlig overvåking og kontroll, slik at skadepotensiale også er ytterst begrenset selv om det usannsynlige skulle inntreffe.

ERG mener kravet til vesentlig skade ikke er oppfylt, selv om man legger hele driftstiden på 39 år til grunn. I denne saken er imidlertid det relevante tidsvinduet langt mindre. Siden deponeringen allerede er i gang, må retten vurdere den potensielle "merskade" som prosjektet medfører om ikke driften stanses i 6-12 måneder. Dette er grundig belyst i punkt 15.4 og gjentas ikke her, utover at det vises til at det er en svært liten del av fjordens bunnareal som vil påvirkes, og at det er bunnfaunaen i deponiområdet som påvirkes. Påvirkningen det her er tale om kan ikke klassifiseres som en vesentlig eller varig skade. Dette underbygges av at forvaltningens vurderinger har tatt utgangspunkt i at påvirkningen som finner sted i gruvens totale levetid er forsvarlig, og vi står overfor et tidsperspektiv på 6-12 måneder.

Et ytterligere moment som underbygger at det ikke foreligger en sikringsgrunn er tidsaspektet. Naturvernforbundet har fulgt saken i 15 år, likevel har de aldri saksøkt ERG for å stanse virksomheten. Heller ikke søksmålet som ble tatt ut ultimo 2022 ble rettet mot ERG. Videre ventet Miljøorganisasjonene i underkant av ett år fra sjødeponiet ble tatt i bruk til begjæringen ble tatt ut. Det har formodningen mot seg at dette ikke ble gjort på et tidligere tidspunkt dersom

Miljøorganisasjonene var av den oppfatning at det virkelig var fare for vesentlig skade og ulempe (noe de ville hatt mulighet til også før lagmannsrettens dom, se tvisteloven § 32-2 annet ledd).

I sum er det ikke riktig at sjødeponiet vil ha "alvorlige miljøkonsekvenser." Det er høyst usannsynlig at deponeringen vil medføre "alvorlig og irreversibel miljøskade". Det er ikke holdepunkter for at situasjonen er prekær. Sett i lys av at forvaltningens vurderinger bygger på et omfattende kunnskapsgrunnlag, de strenge kravene til utslipp og overvåking, samt ERGs innrettelse, er det ingen grunn til å stanse virksomheten før spørsmålet om gyldigheten av tillatelsene er endelig avgjort av forvaltningen. I en konkurrerende interesseavveining mellom hensynet til den påvirkningen av naturen det her er tale om, satt opp mot hensynet til mennesker og samfunn på den annen, vil nytteeffekten av en forføyning være svært begrenset holdt opp mot de betydelige ulemper en forføyning vil medføre.

16.3.4 Påstått traktatbrudd utgjør ingen sikringsgrunn

Dersom retten skulle legge til grunn at Tillatelsen mest sannsynlig er ugyldig, har ERG som vist i punkt 16.2.1, uansett rett til å lovlig utøve sine rettigheter etter Tillatelsen frem til forvaltningen eventuelt fatter et vedtak om det motsatte. EØS-retten er ikke til hinder for dette.

Et eventuelt traktatbrudd vil ikke være synonymt med at det foreligger en sikringsgrunn. Norges EØS-rettslige forpliktelser innebærer ikke en plikt for norske domstoler til å innvilge midlertidig forføyning på tvers av tvistelovens vilkår, jf. HR-2025-677-A avsnitt 58. Følgelig må vilkårene om hovedkrav, sikringsgrunn og proporsjonalitet være oppfylt, for at begjæringen skal kunne tas til følge. Kravet til sikringsgrunn er ufravikelig.

Det bemerkes også at det er staten som ilegges forpliktelser etter vanndirektivet, ikke ERG som privat part. Det er ikke grunnlag for at vanndirektivet har det som i EU-retten omtales som "horisontal direkte virkning", slik at en privat part kan bygge krav mot en annen privat part direkte på direktivbestemmelsene. Enn mindre er det grunnlag for noe slikt i EØS-retten, som ikke krever direkte virkning overhodet. Med andre ord gir ikke direktivet private plikter som korresponderer med andre privates rettigheter, jf. Finn Arnesen mfl., Oversikt over EØS-retten, (2022) s. 646–647 og Halvard Haukeland Fredriksen og Gjermund Mathisen, EØS-rett, 4. utgave (2022) s. 446. Det påståtte traktatbruddet kan derfor uansett ikke gjøres gjeldende som en sikringsgrunn overfor ERG, som en privat part.

Anførselen om at statens manglende etterlevelse av vannforskriften og vanndirektivet innebærer i seg selv en «vesentlig skade eller ulempe» for Miljøorganisasjonene, jf. tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b)", jf. begjæringen på s. 21-22, kan derfor ikke føre frem.

16.4 Midlertidig forføyning vil være uforholdsmessig

16.4.1 Rettslige og faktiske utgangspunkter for vurderingen

Tvisteloven § 34-1 oppstiller et forholdsmessighetskrav ettersom en eventuell skade eller ulempe ikke må være i åpenbart misforhold til den interesse saksøker har i at forføyning blir besluttet, jf. tvisteloven § 34-1 første ledd. Det fremgår av Ot.prp. nr. 67 (1990-1991) s. 291-292 at:

"Selv om retten i og for seg konstaterer at lovens vilkår er oppfylt, kan retten likevel etter en helhetsvurdering av de kryssende interesser unnlate å beslutte midlertidig forføyning. Avveiningen av de kryssende interesser vil bl.a. innebære en vurdering av skader eller ulemper for begge parter"

Dersom begjæringen gis medhold, vil ERG måtte stanse virksomheten. Miljøorganisasjonens anførsler om at virkningene av forføyningen anses begrenset fordi det ikke er begjært et forbud mot landdeponi kan åpenbart ikke legges til grunn. Det vises til at ERG naturligvis ikke kan etablere et landdeponi – dette på lik linje med sjødeponiet fordrer en lang søknadsprosess. Dersom man for tankens skyld skulle lagt dette til grunn som en mulighet, er det lite sannsynlig

at ERG ville gis en slik tillatelse. Landdeponi er ikke et miljømessig bedre alternativ enn sjødeponi på Engebø, noe det også var enighet om i Ankesaken. Tingrettens vurdering var videre at en driftsform uten sjødeponi har usikker faktisk gjennomførbarhet, vil føre til at kostnadene flerdoblet og heller ikke utgjør et miljømessig vesentlig bedre alternativ, jf. tingrettens dom på s. 84-85. Denne delen av dommen ble ikke påanket.

At Miljøorganisasjonene nå skisserer landdeponi som et alternativ for fortsatt drift om begjæringen tas til følge, er svært vanskelig å forstå – ikke bare fra et miljøperspektiv, men også fordi Miljøorganisasjonene er kjent med at fortsatt drift er en umulighet dersom sjødeponiet ikke benyttes. I forholdsmessighetsvurderingen må retten legge til grunn at all virksomhet må stanses dersom begjæringen gis medhold. Videre må retten foreta en avveining av behovet ERG har for å fortsette gruvevirksomheten i samsvar med Tillatelsen, mot den begrensede konsekvensen som deponering av restmineralene vil ha for miljøet lokalt i deponiområdet i et tidsperspektiv på 6-12 måneder.

16.4.2 Stans av virksomheten vil være uforholdsmessig

Dersom virksomheten stanses, vil det ha store skadevirkninger for ERG, dets arbeidstakere, kunder, leverandører mv. En stans vil medføre enorme tap for involverte selskaper, aksjonærer og låntakere. Ansatte vil måtte permitteres og sies opp. Kunder som har innrettet virksomheten i tillitt til leveranser vil rammes og disse kan ikke erstattes av andre kilder. Driftsstansen vil ha en umiddelbar konsekvens for en rekke selskaper og enkeltmennesker.

Det er hittil investert mer enn fire milliarder kroner i prosjektet, og en stans i produksjonen vil rasere investeringene. Når det gjelder mer avledede virkninger, vises det til at dersom gravedriften stanses vil det kunne påvirke investorers syn på Norge som et investeringsobjekt med stabile rammebetingelser og lav politisk risiko. Dette vil i så fall gå på bekostning av regjeringens mineralstrategi, idet det påvirker fremtidig tilgang på kapital og insentivene til å kartlegge statens mineralressurser.

Videre gjør forutberegnelighet- og innrettelseshensynet seg med styrke gjeldende i saken. Det vises til at ERG har siden 2015/2016 innrettet seg i tillitt til reguleringsplanen og utslippstillatelsen. Det er ikke riktig at innrettelseshensynet ikke skal vektlegges.

Lokale myndigheter og forurensningsmyndighetene, samt direktoratet for mineralforvaltning har konkludert med at fordelene ved prosjektet overstiger ulempene. Videre har stortinget eksplisitt tatt stilling til om gravedriften skulle stanses i perioden før lagmannsrettens dom, og svart dette spørsmålet benektende.

Disse hensynene må veies opp mot den påståtte skaden, som i denne sammenheng er svært begrenset. I realiteten må retten for å ta begjæringen til følge, legge til grunn andre faktiske virkninger av tiltaket og foreta andre politiske prioriteringer enn de som er grundig utredet og vurdert av forvaltningen siste 18 år. Det er det ikke grunnlag for.

Samlet er det klart at den skaden en forføyning vil påføre ERG vil stå i et åpenbart misforhold til interessen Miljøorganisasjonene har i at forføyning blir besluttet, slik at det ikke er grunnlag for å ta begjæringen til følge, jf. tvisteloven § 34-1.

17 BEVIS

I tillegg til dokumentbevisene som er fremlagt i saken vil ERG tilby partsforklaring av:

- Finn Ivar Marum: Marum er styreleder i ERG. Han vil forklare seg om utvikling av mineralprosjekter og Engebø-prosjektet, inkludert globale verdikjeder og finansiering. Han vil videre forklare seg om rutilforekomsten på Engebø som en global ressurs og fordelaktige egenskaper ved forekomsten, samt nåværende og potensielle kunder i

Europa og verden for øvrig. Marum vil også belyse konsekvensene det vil ha for ERG dersom begjæringen tas til følge.

I tillegg vil ERG føre følgende vitner:

- Kenneth Nakken Angedal: Angedal er daglig leder i ERG og vil forklare seg om dagens virksomhet, inkludert om etablering og bruk av sjødeponiet.
- Tor Jensen (sakkyndig vitne): Jensen er marinebiolog og ansatt som Vice President i DNV AS. Han vil primært avgi forklaring om rapporten "Miljøpåvirkning sjødeponi" av 24. september 2025 som han har utarbeidet, samt om tilstanden i deponeringsområdet før og etter deponeringen startet. Han var også sakkyndig vitne ved tingrettens behandling av den pågående saken mellom staten og Miljøorganisasjonene.

Som vist har saken en politisk side. Miljøorganisasjonene har laget videoer om Førdefjorden, som etter ERGs syn gir et misvisende bilde av hva som deponeres og deponeringsområdet. I denne saken ønsker ERG særlig å vise til to av videoene fra Naturvernforbundet, som kan lastes ned [her](#). Passordet for tilgang er: Video-Førdefjorden-NV

Videoene er også tilgjengelige på [Facebook](#) og [YouTube](#).

ERG vil videre vise videoer av deponiområdet både før og etter deponeringen startet. Disse vil ettersendes retten per e-post og sendes til Miljøorganisasjonene under hånden. Det gjøres oppmerksom på at det er tale om store filer, og at ERG kun vil vise deler av videoene i retten.

18 SAKSKOSTNADER

ERG krever full erstatning for sine sakskostnader i tråd med hovedregelen etter tvisteloven § 20-2. Dersom begjæringen ikke tas til følge kan Århuskonvensjonen artikkel 9 om rett til effektive rettsmidler i miljør saker ikke føre til et annet resultat.

Det grunnleggende kravet i artikkel 9 nr. 4 er at sakskostnadene ikke er "uoverkommelig" ("prohibitively") høye, og bestemmelsen omfatter også midlertidige forføyninger "når dette kan være påkrevet".

I Ot.prp.nr.116 (2001–2002) punkt 18.6.1 om miljøinformasjonsloven fremgår det at de ordinære sakskostnadsreglene i tvistemålsloven gir rom for en praksis som er forenlig med konvensjonen, og at det generelle omkostningsnivået ved føring av saker for domstolene i Norge ikke er i strid med artikkel 9. I rettspraksis er det lagt til grunn at tvisteloven § 20-2 tredje ledd legger til rette for en praksis som samsvarer med konvensjonen, jf. bl.a. LF-2021-101193.

I ovennevnte avgjørelse ble Århuskonvensjonen og de relevante momentene for vurderingen av om en prosess er "uoverkommelig dyr" inngående drøftet med særlig henvisning til EU-domstolens avgjørelse C-260/11. I avgjørelsen uttalte EU-domstolen bl.a. at kostnadsspørsmålet beror på en samlet helhetsvurdering. Relevante momenter er om det var rimelige utsikter for å få medhold, sakens betydning for saksøker og miljør saken, sakens kompleksitet (rettslig og faktisk), om saken var dumdristig på dens forskjellige stadier og om nasjonal rett har en rettshjelpsordning eller beskyttelsesordning for sakskostnader.

Miljøorganisasjonene har i 16 år arbeidet aktivt overfor forvaltningen for å stanse Engebø-prosjektet. De har vært delaktige i forvaltningsprosessen, og tre av fire vedtak er påklaget. I tillegg er det begjært omgjøring av to endelige vedtak. Søksmålet mot staten i Ankesaken var svært bredt anlagt. Miljøorganisasjonene har gjentatte ganger fremmet de samme påstandene overfor forvaltningen knyttet til de miljømessige konsekvensene av sjødeponiet. De samme påstandene ble fremmet i Ankesaken og behandlet over 10 dager i Oslo tingrett. Ingen av påstandene førte frem, og denne delen av saken ble ikke anket. Likevel bruker Miljøorganisasjonene igjen de samme argumentene for å begrunne at det foreligger en sikringsgrunn i denne saken - uten at det er

fremkommet opplysninger som tilsier en annen vurdering av de miljømessige konsekvensene i dag.

Miljøorganisasjonene har selv valgt kun å saksøke staten i Ankesaken. Som vist vil en dom mot staten om vedtakets gyldighet ikke være bestemmende for ERGs rettigheter og plikter. Dersom Miljøorganisasjonene ønsket at ERG skulle ilegges et forbud mot deponering ville det rasjonelle ha vært å trekke ERG inn i søksmålet mot staten. Dette er ikke gjort.

Begjæringen om midlertidig forføyning er videre tatt ut i underkant av ett år etter at deponeringen startet. Ankesaken ventes å finne sin endelig løsning innen 6-12 måneder, og miljøkonsekvensene av fortsatt deponering i denne tidsperioden er høyst begrenset. Tidsaspektet sammenholdt med Miljøorganisasjonenes valg av fremgangsmåte illustrerer at det ikke har vært nødvendig med en forføyningssak.

Saken er omfattende og kan ikke fremstilles eller behandles på summarisk vis. Dersom begjæringen tas til følge, har det enorme konsekvenser for ERG. Dette er forhold Miljøorganisasjonene er vel kjent med. Det er Miljøorganisasjonene som har lagt opp saken, og de har tatt ut begjæringen på egen risiko. Miljøorganisasjonene har videre forsøkt å strupe ERGs muligheter til å forsvare seg. Miljøorganisasjonene kan naturligvis ikke høres med at det ikke er behov for å belyse de konkrete miljømessige konsekvensene av deponeringen når dette er et helt sentralt tema i saken. Som vist er det absolutt nødvendig at retten foretar en konkret vurdering av de miljømessige konsekvensene av sjødeponiet for å kunne ta stilling til vedtakets gyldighet og virkning. Både ved vurderingen av om vannforskriften kommer til anvendelse, og hvis ja, ved den konkrete avveiningen av miljøulempene holdt opp mot de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket. Videre er de miljømessige konsekvensene av deponeringen avgjørende for om det foreligger sikringsgrunn.

Som nevnt i ERGs prosesskriv av 1. september 2025, synes begjæringen og Miljøorganisasjonenes hastverk å være begrunnet i et håp om å utnytte et lite tidsvindu for å stanse Engebø-prosjektet før staten frifinnes i ugyldighetssøksmålet, eller forvaltningen ratihaberer Tillatelsen eller innvilger en ny. Det er helt urimelig om ERG skal bære kostnadene om Miljøorganisasjonene ikke lykkes med dette, særlig sett i lys av sakens art og alvor.

Man kan heller ikke se bort fra at begjæringen, som ble tatt ut midt i valgkampen, har samvirket med ønske om politisk press og oppmerksomhet.

Samlet er det ingen grunn til at Århuskonvensjonen skal komme Miljøorganisasjonene til unnsetning i en sak som dette.

Avslutningsvis bemerkes det også at Miljøorganisasjonene finansierer søksmålet ved pengebidrag fra medlemmer og allmennheten. Det er utarbeidet ulike kampanjer om Førdefjorden i en årrekke, hvorav to av disse er fremlagt over.

Skjerm bilde fra Facebook video:

Skjerm bilde av video fra Naturvernforbundet "Redd Førdefjorden":

Bildet som med teksten "yrende mangfold" er ikke representativt for deponiområdet, da det er tatt i langt høyere vannlag. Det er heller ikke riktig at det er "giftig slam" som deponeres. Det er høyst betenkelig at kampanjene for støtte til og finansiering av søksmålet gir et misvisende bilde av de faktiske virkningene miljødeponiet har på naturen.

19 PÅSTAND

På vegne av ERG nedlegges følgende påstand:

1. Begjæringen om midlertidig forføyning tas ikke til følge.
2. Naturvernforbundet og Natur og Ungdom dømmes til å erstatte sakskostnadene til Engebø Rutile and Garnet AS.

Oslo, 25. september 2025
KVALE ADVOKATFIRMA DA

Thomas S. Farhang
Advokat